

సంజ్ఞాసూచని అనగా గుర్తుదెలుపునది.

అష్టవర్ణములు.

- ౧ కాకోళి.
- ౨ ఖీరకాకోళి.
- ౩ వృద్ధి.
- ౪ మహావృద్ధి.
- ౫ మేధా.
- ౬ మహామేధా.
- ౭ జీవకము.
- ౮ వృషభకము.

చతుర్దశికములు.

- ౧ ఏలకులు.
- ౨ లవంగచెక్క.
- ౩ లవంగపత్రి.
- ౪ నాగకేసరములు.

తృణపంచమాలములు.

- ౧ రెళ్ళు.
- ౨ కాకిరెళ్ళు.
- ౩ చెఱకు.
- ౪ వెదురు.
- ౫ కర్పూరము.

త్రిజాతీకములు.

- ౧ ఏలకులు.
- ౨ లవంగచెక్క.
- ౩ లవంగపత్రి.

ప్రత్యక్షములు.

- ౧ సదృశ్యతము.
- ౨ యనత్యారము.
- ౩ నెలిగారము.

దశమాలములు.

- ౧ కోలపొన్న.
- ౨ నేలపొన్న, ములక.
- ౩ ముయ్యాకుపొన్న.
- ౪ వాకుడు.
- ౫ కలిగొట్టు, పాటలి.
- ౬ తక్కిలి.
- ౭ దూదురుగ, దుందిగ.
- ౮ పెద్దములక, పల్లెరు.
- ౯ మా రేడు.
- ౧౦ పాదిరి, పెనుగుమ్మడి.

పంచకోలములు.

- ౧ పిప్పలి.
- ౨ తక్కిలము.
- ౩ చవ్యము.
- ౪ చిత్రమూలము.
- ౫ శొంఠి.

పంచలవణములు.

- ౧ స్తైర్యవలవణము.
- ౨ కాచలవణము.
- ౩ బిజాలవణము.
- ౪ సముద్రలవణము.
- ౫ సౌవర్చలవణము.
- ప్ర - ప్రసిద్ధము.
- సం - సంజ్ఞాసూచని.

క్రీ.ర.స్థ.

వైద్యశతశ్లోకియందలి విషయములు.

చికిత్సలు.	పుట.	చికిత్సలు.	పుట.
జ్వరములకు	౫	చనుకుడుపుకు	౧౭
శీతజ్వరములకు	౬	అంత్రవృద్ధికి	,,
నెత్తురుపైత్యమునకు	,,	గుల్మారోగములకు	౧౮
స్త్రీలుబట్టలువిడుచుటకు	౭	రక్తగుల్మమునకు	౧౯
తెల్లకుసుమకు	,,	శూలరోగమునకు	,,
రోజుకును, దగ్గుకును	,,	మహోదరమునకు	,,
రోజుకు	౯	పాండురోగమునకు	౨౦
సర్వభేదమునకు	,,	కామిలకు	,,
అరోచకమునకు	౧౦	వాపుకు	,,
వమనమునకు	,,	రక్తభేదికి	౨౧
రొమ్మునొప్పికి	,,	దద్దులకు	,,
మదమూర్ఛలకు	౧౧	శీతపిత్తమునకు	౨౨
అతిదాహమునకు	,,	కుష్ఠవ్యాధికి	,,
మూలరోగమునకు	౧౨	బొల్లికి	౨౩
మహోదరమునకు	,,	క్రిమిరోగములకు	,,
అతిసారమునకు	,,	వాతములకు	౨౪
పొట్టనులితో భేదియగుటకు	౧౩	పైత్యములకు	,,
అగ్నిమాండ్యమునకు	౧౪	కఫరోగములకు, శీతములకు	౨౫
అజీర్ణభేదులకు	,,	రక్తవాతములకు	౨౬
ప్రమేహమునకు	,,	సుడికురువుకు	,,
మూత్రకృచ్ఛమునకు	౧౫	మిక్కిలిబలువునకు	,,
మూత్రముకట్టుటకు	౧౬	మిక్కిలిచిక్కటకు	౨౭
యోనివోషమునకు	,,	గొడ్డునకు	,,
కడుపులోపుట్టి బొడ్డునొనికి	౧౭	చూలండ్రకు	,,
యలువెడలునట్టివ్యాధికి	౧౮	కడుపుజారుటకు	౨౮

(౨)

చికిత్సలు.	పుట.	చికిత్సలు.	పుట.
సుఖప్రసవమునకు	౨౮	గడ్డలకు	౩౮
మావిపడుటకు	"	పొరగడ్డలకు	౩౯
బాలురకు	"	అరికాలికురువుకు	౪౦
బాలగ్రహమునకు	౨౯	తెలికురువుకు	"
పిశాచములకు	"	నారికురువుకు	౪౦
వైక్రికి	౩౦	కంఠరోగములకు	"
మూర్ఛకు	"	మంగునకు	౪౧
నేత్రములకు	౩౧	మేఘవ్రణమునకు	"
చెవిపోటు మొదలగువానికి	౩౨	యోనివ్రణమునకు	"
సాసికారోగమునకు	౩౩	స్థావరవిషమునకు	౪౨
పెదవి తెలుపుకు	"	సర్పవిషమునకు	"
పల్లునొప్పికి	౩౪	కీటకవిషమునకు	౪౩
దవడలకు	"	లూతా(సాలెపురుగు)విషమురర	
నోటికురువుకు	౩౫	ఎలుకకాటుకు	"
కఫాలరోగమునకు	"	పిచ్చికుక్కవిషమునకు	౪౫
రణములకు	౩౬	నఖదంతవిషములకు	
గాయమునకు	౩౭	వృష(వీర్యవృద్ధి)మునకు	"
కాలినకురువుకు	"	రసాయనములు	౪౭
దెబ్బకు	"	దోషములుశమించురసములుర	
భగందరమునకు	౩౮		

వైద్యశతశ్లోకియందలి విషయములు ముగిసెను.

* దశమూలములు. ఇట్టివానిని సంజ్ఞాసూచనం దెలిసికొనవలయును.

శ్రీ ర స్తు .

జ్వర కాలాది నిర్ణయము .

శ్లో॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి జ్వర కాలాది నిర్ణయం ।

కాలం శాస్త్రేణ విజ్ఞాయ చికిత్సాం శాంతిమాచరేత్ ॥ ౧

తా॥ పిమ్మట జ్వరములు మొదలగువాని కాలనిర్ణయమును జెప్పచున్నాను. శాస్త్రముచేతఁ గాలము నెఱింగి చికిత్సను, నక్షత్రాది శాంతిని జేయవలయును॥ ౧

శ్లో॥ రేవత్యామనురాధాయాం జ్వరోబహుది నంభవేత్ ।

మూలాశ్వి నీకృత్తి కాసుద్విమాసం రోగసంభవః ॥ ౨

తా॥ రేవతీ, అనూరాధా నక్షత్రములయందు జ్వరముగనిపించిన బహుది నములు శ్రమపఱచును. మూల, అశ్వి నీ, కృత్తిక ఈ నక్షత్రములయందు రోగముబుట్టిన రెండు నెలలు॥ ౨

శ్లో॥ భరణ్యాం శ్రవణే చిత్ర శతతారాసుయో జ్వరః ।

ఏకాదశది నంజ్ఞేయం మఖాయాం వింశతి స్తథా ॥ ౩

తా॥ భరణి, శ్రవణము, చిత్ర, శతభిషము, ఈ నక్షత్రములకు పదునొకండుదినములు, మఖానక్షత్రమునకు నీరువదిదినంబులు॥ ౩

శ్లో॥ ధనిష్ఠాసువిశాఖాసు మాస్తేపంచనశావధే ।

తథామృగోత్తరాషాఢానక్షత్రే మాససంస్కృతే ॥ ౪

తా॥ ధనిష్ఠ, విశాఖ, మాస్త, ఈ నక్షత్రములకు గుర్ర పది రోజు దినములు, మృగశిర్ష, ఉత్తరాషాఢ, ఈ నక్షత్రముల కొక నెల॥

శ్లో॥ ఉత్తరాయాంతథాపుష్యే రోహిణ్యాంచ పునర్వసౌ ।

తథోత్తరాభాద్రాపదా నక్షత్రే నస్తనాసరాః ॥ ౫

తా॥ ఉత్తర, పుష్యమి, రోహిణి, పునర్వసు, ఉత్తరాభాద్ర, వీనికి నేడహారాత్రములు॥

శ్లో॥ ఆధ్యాక్షేషత్రిపూర్వాసు జ్యేష్ఠాస్వాతౌ తదంశతః ॥ ౬

జ్వరకాలాదినిర్ణయము.

తా॥ ఆర్ద్ర, ఆశ్లేష, పుబ్బ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర, జ్యేష్ఠ, స్వాతి, ఈనక్షత్రములయందు వ్యాధిగ్రస్తుడైన రోగికి ఆనక్షత్రమెన్నవయలయో అన్ని దినములు గడుపు.

శ్లో॥ జన్మనక్షత్రకాగస్తా మండలం దేహపీడనం ।

జన్మవారేజ్వరోత్పత్తౌ మండలార్థవినిర్దిశేత్ ॥ 2

తా॥ జన్మనక్షత్రమున వచ్చిన రోగము నలువదిదినములు ధించును. జన్మవారమందైన నిరువదిరోజులు.

శ్లో॥ తథాజన్మదినేరోగో మానంపీడయతిభిషగ్భవం ।

రోగోద్భవోజన్మలగ్నే ద్వాదశాహంబుధావిదుః॥ ౩

తా॥ జన్మదినమందు వచ్చిన రోగ మొక నెలకు మానును. జన్మలగ్నమందు గలిగిన తెవులు పండ్రెండు దినములకు మానును. ౪

శ్లో॥ అమామాంభరణీయోనే మాణ్మాసంజ్వరమాచిశేత్ ।

కృష్ణాప్తమ్యాంమండవారే రోగంపర్వాంతమాచిశేత్ ॥ ౫

తా॥ భరణీ నక్షత్రముతోఁ గూడిన యమావాస్యయందుఁ గలిగిన జ్వరము ఆఱునెలలు తొందర పెట్టును. శనివారముతోఁగూడిన కృష్ణాప్తమియందు గలిగిన రోగము పర్వాంతము అనఁగా పై నెల పున్నమవఱకు నుండును.

శ్లో॥ కృష్ణాంగారచతుర్దశ్యాం సార్ధమాసేమహాభయం ।

భానువారేగ్నినక్షత్రే ద్వావింశద్దినమిరితం॥ ౬

తా॥ మంగళవారముతోఁ గూడిన కృష్ణచతుర్దశియం దుదయించిన రోగ మొకటిన్నర నెల మిక్కిలి భయంకరముగ నుండును. కృత్తికా నక్షత్రముతోఁ గూడిన భానువారమందైన నిరువది యహం ౮.

శ్లో॥ విపత్నైఃఫనతారాశు సప్తహంరొగపీడనం ।

త్రయోవింశతినక్షత్రే జన్మనక్షత్రతోగడః॥ ౭

తా॥ విపత్తారయందును, నైఘనతారయందును గలిగిన జ్వరము ఏడుదినము లుండును, ఇరువదిమూడవ నక్షత్రమందుఁ గలిగిన జన్మనక్షత్రమువలె నలువదిదినములకు ముందు మానదు.

శ్లో॥ త్రయోవింశద్దినాంతస్యా ద్విషనాడీషు యోగదః ।

అష్టాహంబాధతేవ్యాధి ర్మహాపాతేషుపాక్షిక్ ॥ ౧౨

తా॥ ఇరువదిమూడవ తిథియందును, త్యాజ్యకాలమందును గలిగిన రోగము ఎనిమిది దినములు బాధించును. మహాపాతయందుఁ బుట్టిన పదియేను దినములవఱకు మానదు. ౧౨.

శ్లో॥ రోగోద్భవోరాహుకాలే తిథినంకూరమాదిశేత్ ।

శనిస్థితీర్ రాగాష్టానశేషోవత్సరావధి॥ ౧౩

తా॥ రాహుకాలమందుఁబుట్టిన జ్వరము మూడుదినములు మిగులఁ గూరముగ నుండును. శనియున్న నక్షత్రమందు రోగమును బొందిన రోగికి నొక దేఁడు రోగము మానదు. ౧౩

శ్లో॥ అంగారకస్థితేషు సార్థమాశంవినిర్దిశేత్ ।

పంచాంగశుద్ధినయన్తై ష్టిప్రాగ్యంవినిర్దిశేత్ ॥ ౧౪

తా॥ అంగారకుడున్న నక్షత్రమందు జ్వరమువచ్చిన ఒకటి ర్నర నెల పీడించును. పంచాంగ శుద్ధిగల దినమంచువచ్చిన నతి త్వరలో నా రోగమును బొందును. ౧౪

శ్లో॥ శుభక్షేమతానాదా గురుచంద్రబలాన్వితే ।

వక్తవ్యంసులభారోగ్యం దీఘకూమాయుర్వినిర్దిశేత్ ॥ ౧౫

తా॥ శుభనక్షత్రమందును, క్షేమతారయందును, గురుచంద్రబలములు గలిగియున్న పురుషును వచ్చిన రోగము సులభముగ మాని క్రైరాయష్కంతుడై యుండును. ౧౫

శ్లో॥ వ్యామామవనితానంగ యుద్ధచింతాభయాదిభిః ।

తైరాభ్యంజనవాతాద్యైర్దీర్ఘజాడ్యంవినిర్దిశేత్ ॥ ౧౬

తా॥ త్రిప్పటలు, స్త్రీసంగము, యుద్ధచింత, భయము మొదలగు వానిచేతను ఆయుష్కర్మము, అభ్యంజనము, వాతకాలములచేత్తలతో ఏ జాడ్యము దీర్ఘమగును. ౧౬

శ్లో॥ కీటలగ్నవిషప్రాపా సార్వత్తై రాహుకాలగే ।

విషంహంతినసం దేహో జీవేన్నుపబోజయే॥ ౧౭

తా॥ వృశ్చికలగ్నమందును, ఆశ్లేషానక్షత్రమందును, రాహుకాలమందును సర్వకష్టమైన నావిషము చంపకమానదు. (అయినను) పరుబలుము అనఁగా బృహస్పతి శుభుడుగానున్న నొక వేళ బ్రదుకును. ౧౭

శ్లో॥ సాంఘాతిక కుంభలక్ష్మే మందాం శేగుళికోజయే ।

ధరణ్యామప్టమరేచ కాలచ్ఛిక్రంసజీవతి॥ ౧౮

తా॥ కుంభలగ్నమందును, శన్యంశమందును, గుళికకాలమందును, ధరణి, ఆశ్లేష ఈ నక్షత్రములయందును, కాలచ్ఛిక్రము లనగా సంఘాదులయందును సాంఘాంకమనగా వాంఛి భ్రాంతి కలిగిన బ్రతుకుటలేదు. ౧౮

శ్లో॥ షీఘ్రత్కరేత్రిమార్గేచ శృశానేకంటకధ్రుమే ।

అకస్మికానాంహోగాణా ముత్పత్తౌభయమాదిశేత్॥ ౧౯

తా॥ షేటదిబ్బకు సమీపమునను, మూడుమార్గము లొకటి గఁగూడిన స్థలమందును, వలికెల దిబ్బయందును, ముండ్లచెట్టుకగ్గిరను, ఉన్నట్టులుంటి కలిగిన రోగములు భయంకరమాను. ౧౯

శ్లో॥ దుస్స్వప్నమర్షిమిత్రేచ గోదేవద్విజమాషణే ।

ప్రైశాచికేనముత్పన్నో రోగస్తంభాభతేచిరాత్॥ ౨౦

తా॥ దుస్స్వప్నము, మశృకునము, గోవులను, బ్రాహ్మణులను, దేవతలను దూషించుట, గాలిసోకుట మొదలగునవిగలిగిన వైంటనే వచ్చిన రోగము వాని బహుకాలము బాధించును. ౨౦

శ్లో॥ మనూరికాస్ఫోటకాపా గమనద్దురజేభివా ।

గుల్మగ్రంథితాపాతు జ్వరంతత్కాలమాదిశేత్॥ ౨౧

తా॥ తట్టు, స్ఫోటకము, గడ్డ, కన్ను, గుల్మము, గ్రంథి, గాయము, పీనికె గాఁగలిగిన జ్వరము తత్కాలమందుమాత్రము బాధించి నివర్తించును. ౨౧

శ్లో॥ బాలగ్రహ విమిత్రేతు షోడశాహంతముచ్యతే ।

జ్వరాదిసర్వరొగాణా మేవంకాలాదినిర్ణయః॥ ౨౨

తా॥ బాలగ్రహము సోఁకుటచే గలుగు జ్వరము పదియార దినములవఱకు నుండును. ఇట్లు జ్వరములు మొదలగు సర్వవ్యాధులకు కాలనిర్ణయము నెఱుంగునది.

ఇది మాశ్వీనసంహితయందు జ్వరాదికాలనిర్ణయము ముగిసెను.

వైద్య శత శ్లోకి - సటీకా.

జ్వర ము ల కు .

మూ॥ ముస్తాపర్పటధన్వమానధనికా భూనింబవిశ్వామృతా మృ
ద్వీకాశశమూలనింబ సహ దేవ్యాగర్వభన్యాశయః । సేవ్యాం
భస్సునిషణ్ణచందనబలా పాతాపకీశారిబా । ఖజాకారప్రిఫలా
మధుర్య వనికాచాశ్వశజంవల్కలం॥

రాస్నానిజకారచాచుచవ్యచపలా మూలాని మూర్వోత్పలం ।
మంజిష్ఠాకణ వేణుపత్రకటుకా భాగీకాపటోల స్తథా స్తన్యతో
ణిభుజంగ పుష్యతిలకా రుద్రాక్షగోరొచనా । వాసాకేరజలా
జ్యవత్సకసితా స్సర్వాన్నిచంజిజ్వరాకా॥

టీక॥ ముస్తా-తుంగము స్తైలు, పర్పట-పర్పటకము, ధన్వమానటీ
టకసింద-మరవగొండి, ధనిక-ధనిములు, భూనింబ-నేల వేము, విశ్వా-
శ్లోంతి, అమృతా-తిప్పటీక, మృద్వికా-ద్రాక్ష, శశమూల-శశమూల
ములు, నింబ-వేము, సహ దేవ-గరికెకామ, అగర్వభ-దేల, న్యాధి-చం
గల్వకోష్ఠము, సేవ్య-వట్టివేరు, ఆంభ-కురువేరు, సునిషణ్ణ-పులిచింత,
చందన-శ్రీగంధము, బలా-చిట్టాముట్టి, పాతా-నేల వేము, వరీ-చల్లగడ్డ,
శారిబా-సుగంధపాల, ఖజాకార-ఖజాకారము, ప్రిఫల-ప్రిఫలములు, మ
ధు-శుష్ప, యవినికా-జాతువోమము, అశ్వశజంవల్కలం-రావిచెక్క,
రాశ్వ-శుంపరాష్ట్రము, నిజకారదా-దేవనాగు, చెవ్య-చెవ్యము, శ
సటామూల-మోడి, మూర్వా-చాగ, ఉత్పల-కలువగడ్డ, మంజిష్ఠ
మంజిష్ఠ, కణ-శిప్పలి, వేణుపత్ర-వేణురాకు, కటుకా-కలుకగోహిళ్ళ,
భాగీకా-గంటుభారము, పటోల-దేమపొట్టి, స్తన్య-చనుబాలు, త్రి
భుజంగ-ఎత్తులు (వాసపాములు) పుష్యతిలక-శుక్ముశుకము, రుద్రా
క్ష-రుద్రాక్ష, గోరొచనా-గోరొచనము, వాసా-అడ్డరసము, కేరజల
ఎళనీరు, అజ్య-పాతనెయ్యి, వత్సక-కొడిసెపాల, సీతా-చక్కెర, శ

బోషధములు. సర్వా-సమస్తములను, జ్వరా-జ్వరములను,
నిహంతి-పోగొట్టును. ౧, ౨

శీతజ్వరములకు.

పాతాదార్విమహాబలాత్రికటుకాజాజీరసోనాస్తథా । విష్ణుక్రాంత
సినాడికాగృహభవో ధూమస్తులస్యావ్యయం । నారంగస్యశ
లాటుపత్రమరలు త్వక్ష్వత్రనిష్ఠుండికా । భాజీకపక్వవటచ్చదా
శ్చ సకలాశీతజ్వరాన్నాశయేత్ ॥ ౩

టీక: పాతా-సేలవేము, దార్వి-మానిషసపు, మహాబలా-పేరా
ముట్టిచెట్టు, త్రికటుక-త్రికటువులు, అజాజీ-జీలకఱ్ఱ, రసోనా-వెల్లుల్లి, వి
ష్ణుక్రాంత - విష్ణుక్రాంతము, సినాడికా- అటికమామిడి, గృహభవో
ధూమ-కరిదూపము, తులస్యావ్యయం-తులసి, భూతులసి, నారంగస్య
శలాటుపత్రం-నారింజపిండెలు, ఆకులు, అరభుత్వక్-చుండిగపుచెక్క,
పత్రి-లవంగపత్రి, నిగుండికా - నల్లవావిలి, భాజీక-గంటుభారంగి,
పక్వవటచ్చదా:- మట్టిసండాకు. ఈయాషధములు, సకలా-చిత్తజ్వ
రా-సమస్తశీతజ్వరములను, నాశయేత్-నశింపజేయును ॥ ౩

నెత్తురుపైత్యమునకు.

వాసాపర్పటసేవ్యచందనపయః కేరప్రసూనాంబుదద్రాక్షా
యష్టిమధూకమేఘునినదశ్రేష్ఠాశ్చఖజూరకాః । దూర్వాదా
డిమశుష్కగోమయపరిక్షీరాజ్యమత్యేక్షణాః త్షాద్రంమో
చరసేవహంతురసితాఘ్నైతప్రితామయా ॥ ౪

టీ: వాసా-అడ్డరసము, పర్పట-పర్పటకము, సేవ్య-వట్టివేరు,
చందన-శ్రీగంధము, పయః-తవక్షీరి, కేరప్రసూనే-తెంకాయపువ్వు
లు, అంబుద-తుంగముస్త్రెలు, ద్రాక్ష-ద్రాక్ష, యష్టి-యష్టిమధుక
ము, మధూక-ఇప్పపువ్వు, మేఘునినద - చిట్టి, శ్రేష్ఠా-త్రిఫలము, ఖ
జూరిక-ఖజూరములు, దూర్వా-గరికె, దాడిమ-దానిమ్మపండు,
షుష్కగోమయ-వరుషిడకలు, పరి-చల్లగడ్డలు, క్షీర-పాలు, ఆజ్య-నె
య్యి. మత్యేక్షణా-పొన్నగంటి, త్షాద్ర-తేనె, మోచరసా-బూరుగ
బంక, వహంతుర-మట్టిచిగురు, లేక మట్టిమూడకోనలు, సితా-చ
క్కెర, ఇవి అనౌపితామయా-రక్తపిత్తరోగములను, ఘ్నంతి-పరి
హరించును. ౪

స్త్రీలు బట్టలు విడుచుటకు.

జంబూక్షీరతరుత్వగంబుడవలీ లాతూజపాచండన రంభాకేరజ
పుష్పధాత్రిఖదిరా కింజల్కమంభోరుహం ఇక్షోర్దండపటూని
శాకువలయం పత్రంచకాళింగకం | కూశ్మాండఃప్రదరనిహం
తిసుదృశా ముద్రిక్తమప్యంజసా || గ

టీ|| జంబూ-నేరేడుచెక్క, క్షీరతరుత్వక్-మత్రి రావి అత్తి వీని
చెక్కలును, అంబుడ-తుంగము సైలు, వరీ-చల్లగడ్డలు, లాతూ-లక్క,
జపా-దాసాన, చండన- శ్రీగంధము, రంభాకేరజపుష్ప- అరటిపువ్వు-
తెంకాయపువ్వు, ధాత్రీ-నేలయుసిరికె, ఖదిర-చండ్రచెక్క, కింజల్కం
తామరపువ్వునండలి కేసరములు, అంభోరుహం- తామర, ఇక్షోర్దం
డం-చెఱుకు, పటూ-సైంధవలవణము, నిశా-పనపు, కువలయం-కలువ,
కాళింగకంపత్రం - మెడిశ పాకు, కూశ్మాండం-బూడిదెగుమ్మడికాయ,
ఇవిసుదృశాం-స్త్రీలయొక్క ఉద్రిక్తం, అధికమైన ప్రదరమపి - యోని
రక్తస్రావజాడ్యమును, అంజసా-శీఘ్రముగ, నిహంతి-హరించును || గ
తెల్ల కుసుమకు.

వారాహీప్రియకశ్చమోదకతరోః పుష్పంమధూకోద్భవం పా
తాలాధ్రీసరోజపత్రకడలీ కండంశ్వదంష్ట్రాంబుజం | జంబ్వా
మ్రాస్థితావరీ సరసిజం కింజల్కమప్యత్పలం ధాత్రీయష్ట్య
మృతాజతూనివిజయా సిప్రావనిర్ణాశకాః || ట

టీ|| వారాహీ-నేలతాటిగడ్డ, ప్రియక-కడిమె, మోదకతరోః-పు
ష్పం మోదుగపువ్వు, మధూకోద్భవం- ఇప్పపువ్వు, పాతా-అగరుశొం
ఠి, లోధ్రీ-లోద్దుగ, సరోజ- తామరగడ్డ, పత్ర-జాపత్రి, కడలీకండం-
అరటిగడ్డ, శ్వదంష్ట్ర-పల్లెరు, అంబుడ-తుంగము సైలు, జంబ్వామ్రా
స్థి-నేరేడుపట్ట, మ్రామిడిపట్ట, శతావరీ-చల్లగడ్డ, సరసిజంకింజల్కం-
తామర కేసరములు, ఉత్పలం-కలువగడ్డ, ధాత్రీ- నేలఉసిరికె, యష్టి-
యష్టిమఘకము, అమృతా-తిప్పతీగె, జతులక్క, విజయా-బంగి, ఇవి
అస్థిప్రావనిర్ణాశకాః-తెల్లకుసుమకోగమును హరించును || ట

రోజుకు, దగ్గుకును.

భాజీకర్కట శృంగికాత్రికటుకం మాంసీహరిద్రావచా చ
వ్యంగ్రంధికదీప్యకాగ్నిలశునా జాజ్వీయారగ్వధాః | నిదుకం

డిదశమూలసమకపవరా రాస్నాచతుర్జాతకం దేవావ్యవ
మనశ్శిలాకరికణా తేజోవతీసైంధవం॥ ౭

తాళీసాగరుహింగుమూలకటుకా క్షీరీకపోతాఝటా వృశ్చీ
కామయ మాతులుంగకయవ తూరాశ్చజాతీఫలం । భృంగాశ
ర్కకురంటకాకనన డిద్వాసాహరిన్ద్రంజరీ కార్వాసీదశమేదిసి
కురవక స్ఫుజాతకాః కింశుకః॥ ౮

త్వత్కుండలివృశ్చికాళిఖదిరా భూతఃకుభుత్తఃపురా శ్వాకో
టస్సితసోమవల్కసురహస్యంకోలబీజానిచ । ద్రాక్షాక్షీరసితా
హరిశ్చకననం శ్వానంచపిథ్వానిలం కాపిత్థంబదరాసిసింహభ
సితం హిథ్వాంశటిశోధయత్॥ ౯

టీ॥ భాజీక-గంటుభారంగి, కర్కటశృంగికా-కరకపువ్వు, త్రికట
కా-త్రికటువులు, మాంసీ-జటామాంసి, పోచిద్రా-పసపు, వచా-వస,
చవ్య-చవ్యము, గ్రంథిక-మోడి, దీప్యక-ఓమము, అగ్ని-చిత్రమూల
ము, లశున-వెల్లుల్లి, అజాపీ-స్వయం-సల్లజికక, జీలకఱ, అరగ్వధ-రే
లచెక్క, నిగుండ్-సల్లవావిలి, దశమూల-దశమూలములు, సమక
ప-ఆవాటు, వరా-త్రిఫలములు, రాస్నా-దుంపరాష్ట్రము, చతుర్జా
తక-చతుర్జాతకములు, దేవావ్య-దేవదారు, మనశ్శిలా-మణిశిల,
కరికణ-గజపిప్పలి, తేజోవతీ-మాల్ కంగిణి, సైంధవ-సైంధవలవణ
ము. ఇవి కానమునుపరించును॥ ౭

టీ॥ తాళిన-తాళినపత్రి, అగరు-అగరు, హింగు-ఇంగువ, మూల
ముల్లంగి, కటుక-కటుకరోహిణి, క్షీరీ-తపక్షీరము, కపోత-ఆదిత్యభ
క్తము, ఇదేప్రాద్దుతిగుడుమ పువ్వుచెట్టు, ఝటా-నీలి, వృశ్చిక-తేలుమ
ణిచెట్టు, అమయ-చెంగల్వొప్పు, మాతులుంగ-మాదీఫలము, యవతౌ
క్ష-యవతౌరము, జాతీఫలం-జాజికాయ, భృంగా-గుంటగలిజేరు,
శర్క-ముశ్యము సై, కురంటక-పచ్చపువ్వులగోరింట, కననజిత-ము
క, వాసా-ఆడ్డరసము, హరిక-మంజరీ-నేతితోటకూర, కార్వాసీద
శ-పత్రిఅకు, మేదిసి-భూచక్రగడ్డ, కురవక-ఎఱిగోరింట, స్ఫుజాత
క-ఎఱిగపువ్వులగోరింట, కింశుక-మోదుగు, కుండలీ-ఉప్పి, వృశ్చికా
-తేలుమణిఅకు, ఖదిర-చండ్ర, భూత-తారె, కుభుత్త-ఉలవలు, పుర
గుగ్గలము, శ్వాకోట-పొన్నభేదము, సితసోమవల్క-తెల్లఉప్పి, సురస్తా-

శ్రీతులసి, అంకోలబీజ-అంకోలవిత్తులు, దాగ్రీక్ష-దాగ్రీక్ష, ఊర-పాలు,
 తా-చక్కెర, ఇవి దగ్గును రోజును హరించును. కాపితం-వెలగపం
 ఘ, బదరాష్ఠి-రేగువిత్తులు, పింఛ - భపితం నెమలితెక్కభస్మము,
 టీ-జటామాంసి, ఇవి-హిద్మావెక్కిళ్ళను, శోధయేత్-పోగొట్టును॥

రోజుకు.

జీవంతిఘృతధన్వయాసమమృతాజక్షీరఖజూరికాదాగ్రీక్షానా
 గబలాష్టవర్గ సవసీతాన్యశ్వగంధాపిచ । కూశ్మాండన్యమధూ
 లికాకసనజిచ్చాసాపహృచ్ఛేదితః పూర్వంభేషజస్తంచయం
 త్తయమపివ్యక్తంనయేత్యద్భుతం॥ ౧౦.

టీ॥ జీవంతి-మనుబాల, ఘృత-నెయ్యి, ధన్వయాస - దురద
 గొండి, అమృత-కరక, అజక్షీర-మేకపాలు, ఖజూర-ఖజూరము,
 దాగ్రీక్ష-దాగ్రీక్ష, నాగబలా-నాగము త్రవపులగము, అష్టవర్గ - అష్ట
 వర్గువనుమాలికలు, నవసీత-వెన్న, అశ్వగంధీ-పెన్నేరు, కూశ్మాండ-
 మాడిదెగుమ్మడి, మధూలికా-పెద్దగోరింట, కసనజిత - ములక, ఇవి
 శ్వాస-ఉబ్బనమును, హృత్-హరించును, పూర్వం-ముందు, ఉదిత -
 దెప్పబడిన, భేషజసంచయం-శౌషధసమూహము, త్తయమపి-త్తయ
 రోగమును, మవ్యక్తం-పరిశుద్ధముగ, నయేత్-పోగొట్టును, అద్భు
 తం-అశ్చర్యము॥ ౧౦

సర్వభేతమునకు.

భాజీ-గ్రంథికకాకమాచిచవికా రాస్నాటరూషాగరుదాగ్రీక్షా
 మాక్షికభృంగరాజబృహతీద్వంద్వానికై డర్యకం । ఏలాపత్ర
 కవిశ్వభేషజకణాజాతీలవంగత్వచఃతీక్షణంచస్వరసాదహృచ్చకస
 నశ్వాసాపహంచౌషధం॥ ౧౧

టీక॥ భాజీ-గంటుభారంగి, చవికా-చవ్యము, రాస్నా-దు
 రదాష్ట్రకము, అటరూష-అడ్డనరము, అగరు-అగరు, దాగ్రీక్ష - ప్ర
 మాక్షిక-తేనె, భృంగరాజ-గంటగట్టేరు. బృహతీద్వంద్వ-ఎఱ్ఱము
 , రామములక, కై డర్య-కరివేము, ఏలా-ఏలకులు, పత్రికా-ల
 పత్రి, విశ్వభేష-సాంటి, కణా-పిప్ప, జాతి-జాజికాయ, లవ
 వంగములు, త్వక్-లవంగపుచెక్క, తీక్షణం-మిరియాలు, కసన

మహాక-ఇష్టపుష్ప, సత్తు-పిండి, సలిల-నీరు, క్షీరబాలు-ఇవి అతిదా
హమును హరించును॥ ౧౬

మూలరోగమునకు.

లేపోర్మసాంహరితమంజరికావిశాలా జీమూతనాగపటుకం కణ
గేహధూమాః । రక్తార్మసాంకుటజత్తార్మ పలాండుపద్మకింజ
ల్కగవ్యనవనితముపోదకాస్సాన్యత్ ॥ ౧౭

టీక॥ హరితమంజరికా-కుప్పాకు, విశాలా-పెద్దపాపర, జీమూ
త-తుంగముపైలు, నాగ-దంతి, పటు-సైంధవలవేణము, టంకణ-వెలి
గారము, గేహధూమ-కరిదువ, అర్మసాం-లేపః, ఇది మూలమునకుఁ
బూతపూసి-సమానును, కుటజ-కొడిసె, తాక్ష్య-రసాంజనము, ప
లాండు-నీరుల్లి, పద్మకింబల్కుం-తామర కేసరములు, గవ్య, నవనీత-ఆ
పువెన్న, ఉపోదక-బచ్చలి, ఇవి రక్తార్మసాం-రక్తమూలరోగములకు,
స్యాత్-అగును॥ ౧౭

మహోదరమునకు.

శ్యామాత్రివృత్తిల్వరసోనదంతి స్నుక్యంఖనీ హింగుశివాగవా
క్ష్యః । ఏరండకంకుష్ఠకుళుత్థయాష మూత్యాన్యదావత్కరు
జంజయంతి॥ ౧౮

టీక॥ శ్యామాత్రివృత్-నల్లతెగడ, తిల్వ-లొద్దుగ, రసోన-వె
ల్లుల్లి, దంతీ-నేపాళపువ్వులు, స్నుక్కు-బొంతజెముడు, శంఖని-గిలక
ట, హింగు-ఇంగువ, శివా-కరక్కాయ, గవాక్షీ-మల్లె, ఏరండ-ఆము
దాలు, కంకుష్ఠ-చెంగల్వకోష్ఠము, కుళుత్థయాష-ఉలవకట్ట, మూత్ర-
పంచితము, ఇవి ఉదావత్కరుజం-మహోదరవ్యాధిని, జయంతి-పోగొ
ట్టును॥ ౧౮

అతిసారమునకు.

పాతావత్సకభస్వయానకకణామాద్రీనమంగారుటాశుంతిమో
చరసాజమోద విజయాజాతిఫలాంభోముచః । చూతాస్థిక్షుర
బీజబాదిరసానజ్జావరాశంతథారంభాథాతకీకారి కేశకుసుమం
చించాసిజాజాజికం॥ ౧౯

పూలానవ్యయజంప్రమేహరిపుజంబర్పూరవీరద్రుమోమ్భాతం
పల్లవమామ్రునింబతరుజంక్షీరద్రుజంబూత్వచ । బాలంతిందుక

వైద్య శత శ్లోకే - సటీకా .

బిల్వదాడిమఫలలోధాగ్రలూయక్ష దృగ్ధాన్యజ్యం మధులాజ
తైలముచితావేతాన్యతీసారిణాం॥ ౨౦

టీక॥ పారా-నేలవేము, వత్సక-కొడిసెవిత్తులు, ధన్వయాన-
దురదగొండి, కణా-పిప్పలి, మాద్రీ-అతివన, సమంగి-మంజుషి, ఝ
టా-నేలపుసిరికె, శుంఠి-సొంటి, మోచరసా-బూరుగబంక, అజమోద-
అజమోదము, విజయా-బంగి, జాతీఫలజాజికాయ, అంభోముక్-తుం
గముస్త్రాలు, చూతాస్థి-మామిడిముట్టె, ఇత్తురబీజ-గొలిమిడివిత్తులు,
ఖాదిరరస-కాచు, సజ్జ-సజ్జరసము, వరాళ-లవంగము, గంభాధాతక్కి-
నారికేళకుసుమం, అరటిపువ్వు-ఆరెపువ్వు, పెంకాయపువ్వు, చించా
సి-చింతగింజలు, అజాజిక-జిలకర, పులాసద్వయం-నల్లవూలి, తెల్లవూ
లి, ప్రమేహరిపుజం-కొడిసెపాలవిత్తులు, బర్బూరవిద్రుమోద్భూతం-
వాంగుంటబంక, జీడిబంక ఈయాకులు అమ్రనింబతరుజంపల్లవం-మా
మిడిచిగురు, వేడపచిగురు, క్షీరప్రుజంబూత్వచః-రావిచెక్కనేరేడుచె
క్క, బాలతందుకబిల్వ-దాడిమఫలం-అత్తిపిందె మా రేడుపిందె దాని
మృపిందెలు, లోధి-లోద్దుగ, అరళు-పెద్దమానిచెక్క, యక్షదృక్కు-
గచ్చకాయ, అజందధి-మేక పెరుగు, మధు-తేనె, లాజాః-పేలాలు, కై
లం-నూనె, ఏతాని-ఇవి అతిసారిణాం-అతిసారముగలవారకు, ఉచిత
ని-తగినవి॥ ౨

పొట్టనులితోభేదియగుట.

పూతికాద్వయబాణపుంఖమధీతక్షున్బోదిని బర్బరాశా ర్జేషాతల
పోటపవ్పణవచామౌరత్రయంజరకంజ । వస్తాభూద్వయ పంచ
కోలమరిచాప్యంకోలకై డర్యకంచాంకేరిశ్వయహింగుపంచ ల
వణాఘ్నంతిగ్రహిణ్యామయం॥

టీక॥ పూతికాద్వయం-నెమలడుగుచెట్టు దేవదారు, బాణ
ఘ-వెంపలి, మధిత-మజ్జిగు, త్షున్బోధినీ-నేలవేము, బర్బరా-వార్జీ
ట, శా ర్జేషా-చిరుకొడిసె, తలపోట-తంగేడు, పవ్పణ-పాపట, వచా
మౌరత్రయ-సద్యక్షౌరము, యవమౌరము-వెలిగారము, జీఱక
కర, వమా-భూద్వయ, తెల్లగడ్డిక-గడ్డిక, పంచకోల-పంచక
లు, మరీచ-మిరియాలు, అంకోల-అంకోలము, కై డర్య-కరి వేము

గేరీద్వయం-పులిచింతలు, హింగు-ఇంగువ, పంచలవణ-విదువుప్పలు,
ఇవి గ్రహిణ్యామయం-గ్రహిణిరోగమును, ఘ్నంతి-పోగొట్టును॥ ౨౧

ఆగ్నిమాంద్యమునకు.

ప్రోక్తాన్యతిసారహారాణియాని సర్వాణితాని గ్రహిణీహారాణి ।
ద్రవ్యాణిశీఘ్రం జ్వరయంతిజాతరంపహ్నిం హ్యవశ్యంతునసం
శయశ్చ॥ ౨౨

టీక॥ అతిసారహారాణి-అతిసారమునుహరించునట్టియు, గ్రహి
ణీహారాణి-గ్రహిణీహరమైనట్టియు, యానిద్రవ్యాణి-ఏవస్తువులు, ప్రో
క్తాని-చెప్పబడినవియో, తానిసర్వాణి-అవస్తువులన్నియు, జాతరంప
హ్నిం-ఉడరాగ్నిని, శీఘ్రం-శీఘ్రముగా, జ్వలయతి-ప్రకాశింపజేయు
ను, అవశ్యం-నిశ్చయముగ, నసంశయః-సందియములేదు॥ ౨౨

అజీర్ణభేదులకు.

పూర్వంఛదకనమంభసాచ పటునానన్యం రసైర్భ్రంగజైర్ని
ష్పావచ్ఛదవిశ్వసిద్ధముదకందాహశ్వసాన్ల్యోస్తతః । భ్రష్ట
స్యాపిచటంకణస్యపయసాపానం తదాభేషం పణికబర్చమం
జనంత్రికటుకంద్రవ్యైద్విషూచ్యాపహం॥ ౨౩

టీక॥ అంభసాచపటునా-వేడినీటితో సైంధవలవణమునుజేర్చి
తాగించుటచేత, ఛదకనం-వాంతియగును, పూర్వం-ఇదిమొదటిక్రియ,
భ్రంగజైః-రసైఃనన్యం-గుంటగలిజేరు రసమున నన్యము చేయుట, ఇది
రెండవది. నిష్పావచ్ఛదవిశ్వసిద్ధముదకం-చిక్కుడు ఆకులు శొంఠియుం
జేర్చి కాచిన కషాయమును ద్రాగించుట ఇది మూడవది. సాన్ల్యో
ర్దాహః-మడిమెనువాత వేయుట ఇది నాలవది. భ్రష్టస్యాపిచటంకణస్య
పయసాపానం-పొంగించిన వెలిగారమును వేడినీటితో ద్రాగించుట,
ఋషిశబ్దమువలన గవ్యజీలకర వెలిగారము ఈభస్మములను వేడినీటితో
గింగించుట ఇది యయిదవది. పణికబర్చమంజనంత్రికటుకం - వా
ంటి రసమునండు త్రికటు పలం జేర్చి అంజనముచేయుట ఇదియార
ద్రవ్యైః-ఈవస్తువులచేత, విషూచ్యాపహం-విషూచి నీరోగము
శుభ్రమగును॥ ౨౩

కః

ప్రమేహమునకు.

భి-

కుల్యంబుదమూలధాత్రీయుగళం కార్పాసబీజామృతా పాతా
గుగ్గ

నింబజకందశిగుకతక శ్రేష్ఠాశ్చగుంజాసితాః । నిర్యాసంఖదీరా
రిమేదయుగళంవీరద్రునింబాకులీబ్రాహ్మీక్షూరకసిద్ధకుంభయు
గళంక్షీరద్రుజంబూత్వచః॥ ౨౪

కాంతంహ్యభ్రాకకిట్టగుగ్గులుశిలా జత్వాజ్జమత్యేక్షణంభంగీకే
సరకైరవేక్షురభవంబీజంచకైడర్యకంపుష్పాశ్వత్థజ కేరపుష్ప
ముసలీవేణుచ్ఛదాశీంశుకః తైలంమాక్షికముద్గయాషమధితం
ఘ్నంతిప్రమేహంధ్రువం॥ ౨౫

టీక॥ ఆకులీ-తంగేడు, అంబుజమూల-భద్రముస్తే, ధాత్రీయగ
గుండనిరికె, నేలపుసిరికె, కార్వాంబిజ-పత్తిగింజలు, అమృతా-తిప్పతీగ,
పాతా-అగరుశ్శోఠి, నింబజకంద-దొండవేరు, శిగుమునగ, కతక-చీల్ల
గింజలు, శ్రేష్ఠా-త్రిఫలములు, సితగుంజా-తెల్లగురిగింజలు, నిర్యాసంఖ
సేరారిమేదయుగళం-వెలిచండ్ర-నల్లచండ్రలబంక, వీరద్రు-వేణుతురు
లంక, నింబ-వేచబంక, ఆకులీ-తంగేటిబంక, బ్రాహ్మీ-వండలగ, ఇక్షు
ర-గొలిమిడి, సిద్ధ-వావిలి, కుంభయుగళం, తెగడ - తెల్లతెగడ, క్షీర
దు-విదుపాలచెట్టు, జంబూత్వక్-నేరేడుచెక్క, కాంతం - కాంతభస్మ
ము, అభ్రాకకిట్ట-అభ్రాకభస్మము, గుగ్గులుః-గుగ్గిలము, శిలాజతు-కర్పూ
శిలాజిస్తు, అజ్జ-తామర, మత్యేక్షణ-పొన్నగంటి, భంగీ-బంగి, కేన
నాగకేసరములు, కైరవ-కలువ, ఇక్షురభవంబీజం-గొలిమిడివిత్తులు
డర్యక-కరివేము, పుష్పాశ్వత్థజ-గంగరాని, కేరపుష్ప-తంకాయపు
ష్ప, ముసలీ-నేలతంగేడు, వేణుచ్ఛద-వెదురాకు, శింశుక-మోదుగు,
తైలం-నూనె, మాక్షిక-తేనె, ముద్గయాష-పెసలచెట్టు, మధితం-మజ్జి
క, (ఇవి) ప్రమేహం-ప్రమేహమును, ధ్రువం-నిశ్చయముగా, విఘ్నం
-పరిహరించును॥ ౨౫

మూత్రకృచ్ఛమునకు.

యష్టిగోక్షురకాశయుగ్మకతక ద్రాక్షాగుళూచీవరీ కూశ్మాండే
కక్షుపోతపుంగరురసీదార్ద్యత్వటీసైంధవం । మత్స్యాక్షికుశ
తండులీయవసుక బ్రాహ్మీక్షూరాదార్వికంధాత్రీముగ్గసితాజ్జకేర
సలిలంస్యాన్మూత్రకృచ్ఛాపహం॥ ౨౬

టీక॥ యష్టి-యష్టిమధుకము, గోక్షుర-వసుగవల్లేరు,
కక్షు-కాకరెళ్ళు, కతకం-చిల్లగింజలు, ద్రాక్షా-ద్రాక్ష, గు

ప్పటిగె, వరీ-చల్లగడ్డ, కూశ్మాండ-బూడిదెగుమ్మడి, ఇక్షు-చెఱకు, కపో-
 త-సూర్యకాంతము, వంగ-తగరము, ఝరసీ-చేతరాసి, దార్వి-మా-
 నిపనపు తృటీ-పలకులు, సైంధవలవణము, మత్స్యక్షీ - పొన్నగంటి,
 కుశ దర్భ, తండులీయ-చిట్టి, వసుక-బుడుమ, బ్రాహ్మి-పందెలగ, ఇక్షు-
 ర-గొలిమిడి, దారుక-దేవదారు, ధాత్రీ-ఉసిరిక, ముద్గ-పెనలు, సితా-
 చక్కెర, అబ్జ-తామర, కేరసలిల-ఎళనీరు, ఈ ఔషధములు మూత్ర-
 కృచ్ఛాపహం - మూత్రకృచ్ఛములను పరిహరించునవి, స్యాత్
 అగును॥

మూత్రముకట్టుటకు.

గుండ్రగుచ్చకుఘృత్తటంకణయవతౌరాశ్మభిద్వాలుకిపద్మంపూ-
 తిశిలాజతురుత్పటినిర్యాసాఃప్రసారిణ్యసి । మూలంమోరట
 శైగుహగవరుశైరండత్రివృద్వృశ్చికాః కృచ్ఛ్మానిచభేష-
 జానిసహసాఘ్నంత్యశ్మరీశర్కరాః॥ ౨౧

టీక॥ గుండ్రగుచ్చ-ప్రేంకణపు మొగ్గ, కుఘృత్త-ఉలవలు, టంక-
 ణ-వెలిగారము, యవతౌర-యవతౌరము, ఆశ్మజిత్ - పాషాణభేది, వా-
 లుకి దోసవిత్తులు, పద్మం-తామర, పూతి-చిల్లగింజలు, శిలాజతు-కర్పూ-
 రశిలాజత్తు, ఉరుత్పటి-పెద్దదేలకులు, నిర్యాసః - ఆకుమద్ది, ప్రసారిణీ-
 గొంతెమగోరుచెట్టు, మూలంమోరట-శైగు-గోరింటవేరు, మునగవే-
 రు, పూగ-పోక, ఔకాయపువ్వు, వరుణ-ఉలిమిరి, ఏరండ - ఆముదా-
 లు, త్రివృత్ - తెగడ, వృశ్చిక-తేలుమందుచెట్టు, కృచ్ఛ్మాని-మూ-
 త్రకృచ్ఛమును హరించునట్టి, భేషజాని - ఔషధములును, సహసా-శీ-
 గ్రముగా, ఆశ్మరీం-మూత్రమునందలి రాతికట్లును, గ్నంత్యహరించును॥

యోనిదోషమునకు.

నిగ్నంతిమాషమునలీహిమతాళకం దధాత్రీవరీకతక గోక్షురశ-
 ర్కరైలాః । ద్రాక్షాగుళూచికడలీఫలకంఽపస్మకిజల్క సేవ్య-
 మధుకానిచసోమరోగం॥ ౨౨

టీక॥ మాష-మినుములు, మునలీ-నేలతాడు, హిమ-పచ్చకర్పూ-
 షము, తాళకం-తాటిజేరు, ధాత్రీ-ఉసిరికె, దరీ-చల్లగడ్డలు, కతః - చిల్ల-
 కేళి, గోక్షుర-ఏనుగుపల్లెరు శర్కరా-చక్కెర, ఏలా-పలకులు, ద్రా-
 క్షా-పండ్లు, గుళూచి-త్రిప్పటిగె కడలీఫల-రసతాళ అరటిపండ్లు, కంఽ-

దామరగడ్డ, పద్మకింజల్క-తామరకేసరములు, సేవ్య-వట్టివేరు, మధూక-ఇప్పపువ్వు, ఇవి సోమరోగం-యోనిదోషమును, నిఘ్నంతి-పోగొట్టును॥ ౨౮

కడుపులోపుట్టి బొడ్డులోనికి బయలు వెడలునట్టి వ్యాధికి.

త్రాయంతీత్రిఫలాకరంజయుగళం శిగుద్వయంమోరటా । వర్షాభావరుణాజశృంగిబృహతీద్వంద్వాశ్వగంధాశివాః । సైర్యద్వంద్వపటోలగుగ్గులుశిలాజిత్వగ్నినింబద్రుమా । బాహ్యభ్యంతరవిద్రధిప్రశమయేదహ్నియలేపాదిభిః॥

టీక॥ త్రాయంతీ-చేతరాసి, త్రిఫల-త్రిఫలములు, కరంజయుగళం-కానుగు, కలుకాగినుగు, శిగుద్వయం-మునుగ, కారుమునుగ, మోరటి-గోరింట, వర్షాభా-గలిజేరు, వరుణ-ఉలిమిరి, బృహతీద్వంద్వ-నల్లవాకుడు, వాకుడు, అశ్వగంధ-పెన్నేరు, శివా-కరక్కాయలు, సైర్యద్వంద్వ-పచ్చగోరింట, ఎర్రగోరింట, పటోల-చేదుపొట్ల, గుగ్గులు-గుగ్గులము, శిలాజతు-కర్పూరశిలాజిత్తు, అగ్ని-చిత్రమూలము, నింబద్రుమ-వేము, ఇవి బాహ్యభ్యంతరవిద్రధి-లోపలను వెలపటనుడండువణకంబులను, లేపాదిభిః-పూయుట మొదలగువానిచేత, అహ్నియ-శీఘ్రముగ, ప్రశమయేత్-మాన్యును.

చనుకురుపు.

స్తనవిద్రధాతుతిలయప్తికన్యకారలుత్వగంబు పిచుమందరాత్రిభిః । బహుపాచ్చలచ్చదచ్చనచత్వచాఘృతశాలిబాకులిదశైశ్చలేపనం॥ ౩౦

టీక॥ తిల-తువ్వలు, యప్తి-యప్తిమధుకము, కన్యకా-కలబంద, అరలుత్వక్-పెద్దమానిచెక్క, అంబు-కురువేరు, పిచుమంద-వేము, రాత్రిపసపు, బహుపాచ్చదచ్చనచత్వచా-మట్టిపండ్లు ఈచెక్క, రావిపండ్లు ఈచెక్క, ఘృత-నెయ్యి, శాలిబా-వావిలి, ఆకుజశతం, జాకు-వీనిచేత, స్తనవిద్రధా-చనుకురుపునందు, లేపనం-పూతపూవలయు!

అంత్రవృద్ధికి.

హింగుపటులవణపప్పణయత్నాఘ్నైరండతైలముండిన్యః ।

రటచక్రలతోగ్రావర్షాభూచిత్రకాశ్చవృద్ధిఘ్నాః॥

టీక॥ హింగు-ఇంగువ, పటు-సైంధవలవణము, లశున-వెల్లులి, పప్పణ-పావర, యక్షాక్షి-గచ్చకాయ, ఏరండతైల-ఆముడము, ముండిసి-బోడతరము, మోరటా-చాగచెట్టు, చక్రలతా-చిలకకూర, ఉగ్ర-వన, వర్షాభూ-తెల్లగలిజేరు, చిత్రక-చిత్రమూలము, ఇవి వృద్ధిఘ్నః-అంత్రరోగమును బోగొట్టు వస్తువులు॥ ౩౧

గుల్మాదిరోగములకు.

నిర్గుండిదశమూలబర్బరస్నుహిక్షీరంహరిన్మంజరీ త్రిక్షౌరంద్వికరంజపంచలవణం త్సుదాగ్న్యజాజీద్యయం । శ్రేష్ఠాహింగుకు శుత్రయాషహపుషాః కేరీపయశ్చద్విపః కైడర్యోషణగేహధూమలశునాన్యమస్తథావేతనః॥ ౩౨

వృశ్చీకద్వయపంచకోలలవణా దేవాహ్వయందార్వికం నారంగంఘలమూషరంసనలిలం లుంగామ్లకంమూలకం । చించాత్వక్స్నుహితాలపుష్పభసితంతైలంతద్దైరండజం గుల్మస్థిహయకృత్తునిప్రతితునీర్మన్యాత్తథాపిలకం॥ ౩౩

టీక॥ నిర్గుండి-నల్లవావిలి, దశమూల-దశమూలములు, బర్బర-భారంగి, స్నుహిక్షీర-బొంతజెముడుపాలు, హరిన్మంజరీ-కుష్మాకు, త్రిక్షౌర-మూడుకారములు, ద్వికరంజ-కానుగు, కలుకానుగు, పంచలవణ-విదువుప్పలు, త్సుద్ర-పెద్దగుల్ల, అగ్ని-చిత్రమూలము, అజాజీద్యయ-నల్లజీలకఱ, జీలకఱ, శ్రేష్ఠా-త్రిఫలములు, హింగు-ఇంగువ, కుశుత్రయాష-ఉలవకట్టు, హపుషా-బోడతరము, కేరీపయః-ఁంకాయ పాలు, ద్విపః-నాగకేసరాలు, కైడర్య-కరివేము, ఊషణ-త్రికటువులు, గేహధూమ-కరిదువ, లశున-వెల్లులి, అమవేతన-పుల్లప్రబ్బలి, వృశ్చీకద్వయ-తేలుమందుచెట్టు, తేలుచెట్టు, పంచకోల-పంచకోలములు, లవణ-ఉప్పు, దేవాహ్వయ-దేవదారు, దార్విక-మానిషవపు, నారంగంఘలం-నారంజిపండ్లు, ఊషరం-చౌడుష్ప, సనలిలం-చౌడుష్పన నాన నీటితేట, లుంగామ్లకం-మాదీఫలపుపులుసు, మూలకం-ముల్లంగి, చించాత్వక్-స్నుహితాలపుష్పభసితం-చింతబరడు బూడిద, బొంతజెముడుబూడిద, తాటిచుండుబూడిదయు, తైలం-నూనె, ఏరండజం-ఆము, ఇవిగుల్మ-పాట్టునుయెడమభాగమందుండుగడ్డ, రొమ్మనందమ్మనము, యకృత్-మలదోషము, తుని-సళువు, అష్టిలా-మల

కట్టు యీరోగములను, హన్యాత్ పోగొట్టును॥

33

రక్తగుల్మమునకు.

ద్వికరంజపునర్నవహింసుకుఁ తానలతిలక్వాథాః । కింశుకప

లాశభసితంతోరోలశునంరక్తగుల్మఘ్నాః॥

3౪

టీక॥ ద్వికరంజ-కానుగు, కలుకానుగు, ద్విపునర్నవ-గలిజేరు, తెల్లగలిజేరు, హింగు-ఇంగువ, కుళుత్థ-ఉలవకట్టు, అనల-చిత్రమూలము, తిలక్వాథః-నూపుకషాయము, కింశుకపలాశభసితం-మోదుగుములుమోదుగులబూడిద, తోర-నవాసారము, లశునం-వెల్లుల్లి, ఇవి రక్తగుల్మరోగమును బోగొట్టును.

3౪

శూలరోగమునకు.

వర్షాభూద్వయచవ్యచిత్రకకణ తన్మూలశుంఠీశివా నిర్గుండీధన

దాక్షికింశుకవచాతైలంచచిత్రోద్భవంతోరాహింసుకుఁ కుళుత్థపం

చలవణాస్తీక్షంరసోనస్తథాశూలఘ్నంచ సమీరగుల్మశమనం

యచ్చైదదవౌషధం॥

35

టీక॥ వర్షాభూద్వయ-తెల్లగలిజేరు, చవ్య-చవ్యము, చిత్రక-చిత్రమూలము, కణాపిప్పలి, తన్మూల-పిప్పలీమూలము, శుంఠీ-సొంటి, శివా-కరక్కాయ, నిర్గుండీ-నల్లవావిలి, ధనదాక్షి-గచ్చకాయ, కింశుక-ములుమోదుగు, వచా-వన, తైలం-నూనె, చిత్రోద్భవం-చిట్టామొదము, తోరాః-తోరములన్నియు, హింగు-ఇంగువ, కుళుత్థ-ఉలవలు, పంచలవణ-విదువుప్పలు, తీక్ష-మిరియాలు, రసోన-వెల్లుల్లి, యదౌషధం-ఏమందు, సమీరగుల్మశమనం-వాతగుల్మమునుచూరించునో, తదేవతత్-అవి యీశూలనుగూడ చూరించును.

35

మహోదరమునకు.

దంతీశంఖనిహింసుతిల్వలశునంతోరంపలాశోద్భవం శ్రేష్ఠావారి

ధిశుక్తిపంచలవణాన్వేరండతైలంన్నహి । ద్వాతారాగిరికర్ణి

చిత్రకకణ తన్మూలశుంఠిత్రివృద్ధోమూత్రాణిచ నాశయంతిన

హసానోద్దరాణిధువం॥

3౬

టీక॥ దంతీ-నేపాళవిత్తులు, శంఖనీ-కడిల, హింగు-ఇంగువ, త్వి-లావుగ, లశున-వెల్లుల్లి, పలాశోద్భవం-మోదుగబూడిద, శ్రేష్ఠా-త్రిఫలములు, వారిధిశుక్తి-సముద్రపుగుల్లలు, పంచలవణః

చలవణములు, ఏరండతైలం-అమునము, న్నుహి-బొంతజెముడు, ద్వా
తూకా-సద్యతూరము, యవతూరము, గిరికర్ణ-విష్ణుకాంతము, చిత్ర
క-చిత్రమూలము. కణా-పిప్పలీ, తన్మూల - పిప్పలిమూలము, శుంఠీ-
సాంఠి, త్రివృత్-తెగడ, గోమూత్ర-పంచితము, ఇవి సహసా-శీఘ్ర
ముగా, సర్వోదరాణి-ఉదరరోగములనన్నిటిని, నాశయంతి-హరించు
ను, ధృవం-నిశ్చయము. 3౬

పాండురోగమునకు.

వ్యోమంచిత్రకముస్తామధుకంచవిశంగతార్క్ష్యలోహరజః । మ
హిషితకాగ్నిశేగోమూత్రంపంచపాండురోగఘ్నం॥ 3౭

టీక॥ వ్యోమంచిత్రకటువులు, చిత్రకా-చిత్రమూలము, ముస్తా-
తుంగము సైలు, మధుక-యష్టిమధుకము, విశంగ-వాయువిశంగము
తార్క్ష్య-హేమమాక్షికము, లోహరజః-లోహభస్మము, మహిషీతక్ర
ఎనపమజ్జగె, ఆళి-గుంటగలిజేరు, నిశే-సనపు, మానిషసపు, గోమూ
త్రం-పంచితము, ఇవి పంచపాండురోగఘ్నం-విదవిధమైన పాండువుల
ను హరించును. 3౭

కామిలలకు.

శుంఠిపటోలకటుకామలకాబ్జనాదామత్స్యేక్షణాహిమవరీమణి
మంథదాహం । క్షీరంఘృతంచమహిషీమథితంఝటాస్యాన్మ
ద్దేణస్యంగవిజయాలపికామిలాయాః॥ 3౮

టీక॥ శుంఠి-సాంఠి, పటోల-చేదుపొట్ల, కటుక-కటుకరోహిణి,
ఆమలక-నెల్లి, అబ్జ-తుంగము సైలు, నాద-చిత్రి, మత్స్యేక్షణ-పొన్న
గంటి, హిమ-పచ్చకర్పూరము, వరీ-చల్లగడ్డలు, మణిమంథదాహం-
మణిమనుకాక వేయుట, క్షీరం-పాలు, ఘృతం-నెయ్యి, మహిషీమథి
తం-ఎనపమజ్జగె, ఝటా-నేలపుసిరికె, ముగ్ధ-పెసలు, ఏణశృంగ-లేడి
బొమ్మ, విజయా-బంగి, ఇవి పసిరికెలను కామిలలను పోగొట్టును.

వాపుకు.

వర్షాభూదశమూలదారులశుంఠం బాగ్నిహ్నిగవాక్షీశిషా రాస్నా
శుక్తిపునర్నవార్ద్రక యవవతూరంత్రివృన్కోరటాః । కంతీము
క్యరిపంచకోలరజసి కంకుష్టలోహేక్షురం గోమూత్రాజపురీష
త్రమధితంశోభంహరత్యంజసా॥ 3౯

టీక॥ వర్షాభూ-తెల్లగలిజేరు, కశమూల-దశమూలములు, దారు-దేవదారు, లఘునం-వెల్లుల్లి, బాగ్రింహీ-పంచెలగ, గవాక్షీ-గోతుంబ, శివా-కరకకాయలు, రాస్నా-దుంపరాష్ట్రకము, శుక్తి-చిరుమద్ది, పునర్నవా-గలిజేరు, అర్చిక-అల్లము, యవతూర-యవతూరము, త్రివృత్-తెగడ, మోరటా-గోరింట, కంతి-నాగడంతీ, ముర్బూరీ - కోరింద, పంచకోల-పంచకోలములు, రజనీ-పసపు, కంకుష-కంకోష్టుపు, లోహ-ఇనుపభస్మము, ఇత్సురా-గొలిమిడి, గోమూత్రం-పంచితము, అజపురీ-షమూత్రమధితం-మేక పెంటికలు మూత్రము మజ్జిగె, ఇవి అంజసా-శీఘ్రముగా, శోభంఁజేడును. వాపును, హరంతి-హరించును. ౩౯

ర క్త భేదికి.

కల్పారోత్పలకంశకేర మృదుపుష్పాంభోమృతాశారీబా గోలోమీశుకనాసికాహేమబిస తీరద్రుశృంగ్యంబుదాః । ర క్తఘ్న మయనింబ సేవ్యతులసీసర్పిస్తీలాశారిబాదూర్వాయస్త్రిసుపుష్ప బోధిమునయోవై సర్పగర్వాపహః॥ ౪౦

టీక॥ కల్పారోత్పలకంద-నల్లకలువగడ్డ, తెల్లకలువగడ్డ, కేరమృదుపుష్ప-లేత పెంకాయపాళ, అంభో-మరువేరు, అమృతా - తిప్పతీగె, శారిబా-సుగంధపాల, గోలోమీ-నల్లగరికె, శుకనాసికా-పెద్దమాను, హేమ-పచ్చకర్పూరము, బిస-తామరపువ్వు, తీరద్రు-పాలుగలయెదు చెట్లు శృంగీ-కరకపువ్వు, అంబుద-తుంగము సైలు, ర క్తఘ్న-ర క్తపాళము, ఆమయ-చంగల్వకోష్టు, నింబ-వేపచిగురు, సేవ్య-వట్టివేరు, తులసీ-తులసి సర్పిః-నెయ్యి, తీల-నూపులు, శారిబా - నల్లసుగంధపాల, దూర్వా-గరికె, యస్త్రి-యస్త్రిమఘకము, సుపుష్ప-ఇప్పపువ్వు, బోధి-రావిచెక్క, ముని-అగసిపువ్వు, ఇవి వై సర్పగర్వాపహః-విసర్పియను సావనోగమును హరించును. ౪౦

దస్తలకు.

వాసావరీసింబవటోలధాత్రీ చాగ్రీహృకునింబాజ్య విభూతిమూర్త్యా । మాధుర్యగారాఘనపారవల్లిక్రాయంతిముస్తాచమస్తూరికామూః॥ ౪౧

టీక॥ వాసా-అడ్డసరము వరీ-చల్లగడ్డ, నింబ-సేము, మాచేదుపొట్ల, ధాత్రీ-ఉసిరికకాయ, బాగ్రింహీ-పంచెలగ, కునింబ-

ము, ఆజ్య-నెయ్యి, విఘాత-ఏగుపిడకబూడిదె, మూర్వా-గోరింట, మా
ధురీ-అమృతధురము, ఆగారా-హంసపాది, ఘనసార-పచ్చకహ్వరము,
వల్లి-అమృతవల్లి, త్రాయంతీ-చేతరాసి, ముస్తా-తుంగము సైలు, ఇవి
మసూరికాయాః-బొబ్బలనుబోగొట్టును. రం

శీతపిత్తమునకు.

భూతిశ్చనురిచచూణాంనర్ష పనహితంగుభూచికాచిత్రా | సైం
ధవచందననర్మిః సేవ్యంనిఘ్నంతిశీతపిత్తార్తిం | రం

టీక|| భూతిః ఏగుపిడకలబూడిదె, మరిచచూణాం-మిరియపు
బూడి, నర్ష పనహితం-ఆవాలతోడ, గుభూచికా-అమృతవల్లి, చిత్రా-
చిట్టాముడము సైంధవం-సైంధవలవణము, చందన-శ్రీగంధము, నర్మి-
నేయి, సేవ్య-వట్టివేరు, ఇవి శీతపిత్తాతి-శీతపిత్తరోగమును, నిఘ్నం
తి-హరించును. రం

కుష్ఠవ్యాధికి.

వర్షాభూపిచుమందచందన వరాశమ్యాకసేవ్యానలా త్రాయం
తీసురమాలికాకననహజ్యోతిష్కతీరమార్కహాఃజీమూతార్క
పటోలగ్ధన | కశితాశన్నుహీమోరటాదార్ద్రవాయన జంఘికా-
గృహభవోధూమోవిశాలానిశా | ఆవతకశ్యవసీశిరీషఖదిరో
త్పన్నాశిరీషద్రుమాః కానఘ్నంఘనసారవల్లికరజాశ్వాస్పృశ్య
వేల్లనిశాబీజంవాకుచిచక్రమర్దకవరాంకోలాశ్చభల్లాతకామూ
త్రాన్యప్తచకాకమాచిరఖలంకుష్ఠంవినిఘ్నంత్యలం || రం

టీక|| వర్షాభూ-తెల్లగలిజేరు, పిచుమంద-పేము, చందన-శ్రీ
గంధము, వరా-త్రిఫలములు, శమ్యాక-రేల, సేవ్య-వట్టివేరు, అనలా-
చిత్రమూలము, త్రాయంతీ-కలుకాగ్రనుగుతీర, సురమాలికా-తులసి,
కననహ-పొన్నకగ్గలి, జ్యోతిష్క-మాలకంగిణి, మార్క-వ-గుంటగ
జేరు, జీ-త-తుంగము సైలు, అర్క-జల్లేడు, పటోల-చేదుపొట్ల,
గంధక-గంధకము, శిలా-మణిశిల, తాళ-తాళకము స్నుహీ-బొంతజె
డు, మోరటా-గోరింట, దార్ద్ర-మానిపనపు, వాయనజంఘికా-
కుచిచెట్టు, గృహభవోధూమః-కరిధూపము, విశాలా-పెద్దపాపర,
నపు, ఆవతక-నులిపదచెట్టు, అవసీ-బలమురియ, శిరీష-ఖదిర
చిరిననపుబంక, చంద్రబంక, శిరీషద్రుమ-దిరిసెనపుచెట్టు, కా

సన్నం-ఆకుకసిందచెట్టు, లేక ఆకుపూలీ, ఘనసార - పచ్చికప్పురము, వల్లీ-తిప్పతీగె, కరకా-కానుగు, అస్పృశ్య-దురదగొండి, వేల్ల - వాయువిశంగము, నిశా-అడవిపసపు, బీజంవాకుచి - భావంచివిత్తులు, చక్రమదళక-తగిరి సెవిత్తులు, వరా-త్రిఫలములు, అంకోల - ఊడుగపువిత్తులు, భల్లాతక-జీడిగింజలు, మూతానప్త - ఆపు, మేక, గొట్టె, ఎనుము, ఏనుగు, గుట్టము, ఒంటె, గాడిదె వీని మూత్రములు, కాకమాచీ-కాకిరెల్లు, ఇవి అఖిలం-సమ స్తమైన, కుష్మం-కుష్మవులను, అలం-మిక్కిలి, నిగ్నంతి-పోగొట్టును. ౪౪

బొల్లికి.

నీలీపరాలశునవాకుచిలోహమాణం శమ్యాకవల్లుమఘవాసనశంఖపుష్పం । ద్వీపిద్విపాజనమరుష్కరమిత్యమూనిశ్చిత్రం హరంత్యపిచకుష్మహరాషధాని॥ ౪౫

టీక॥ నీలీ-నల్లగోరింట, వరా-త్రిఫలములు, లశున-వెల్లుల్లి, వాకుచీ-భావంచివిత్తులు, లోహమాణం-ఇనుపభస్మము, శమ్యాక-రేల, వల్లు-కాసరవిత్తులు, మఘవాసన-పొన్న, శంఖపుష్ప-శంఖపుష్పిచెట్టు, ద్వీపిద్విపాజనం-ద్వీపి-పులియొక్కయు, ద్విప-ఏనుగయొక్కయు, అజనం-చర్మములు, అరుష్కరం-నల్లజీడి, ఇత్యమూని, ఇవికుష్మహరాషధాన్యపిచ-కుష్మన్యాధిని హరించునట్టి మందులును, శ్చిత్రం-బొల్లినీ, హరంతి-పోజేయును. ౪౫

క్రిమిరోగములకు.

బ్రహ్మత్వారుహబీజవేల్లఝరసీ పథ్యానచాయక్షుశ్చిద్ధిండ్డిఘనచందనాక్రిమిరిపుస్తూద్దాలకంకీచకం । హింగ్వగ్నీకణకారవేల్లలశునతౌరాంఖుకణీశినావెత్తాశ్చక్రిమిహంత్రరుష్కరమజామోదోపనాహోత్తథా॥ ౪౬

టీక॥ బ్రహ్మత్వారుహబీజ-మోదుగవిత్తులు, వేల్ల-వాయువిశంగము, ఝరసీ-చేతరాసి, పథ్యా-కరక్కాయ, వచా-వన, యక్షుశ్చిద్ధి-గచ్చకాయ, నిగ్నండ్డి-నల్లవావిలి, గమ-తుంగము సైలు, చందన-గంధము, క్రిమిరిపు - జంతువోమము, ఉద్దాలక-చివిరిగిచెట్టు, కీచక-బొంగువెదురు, హింగు-ఇంగువ, అగ్ని-చిత్రమూల, కణా-పిప్పిలి, రవేల్ల-అడవికాకరగడ్డ, లశున-వెల్లుల్లి, తౌర-యవతౌరము, ౪౬

ణిక-ఎలికెచెవికూర, శివా-కరక, వేత్ర-బెత్తపుగడ్డ, అరుష్కరం-నల్ల జీడి, అజామోద-అజమోదము, ఇవి ఉపవాహాత్-పొట్టకుగట్టుటచేత ను, తథా-అట్లే కషాయమునచ్చుటచేతను, క్రిమిహంత్య - పురుగులను బోగొట్టును.

౪౬

నాతములకు.

రాస్నానురాహ్వదశమూల కరంజయుగ్మకుష్ఠాప్తవగళవణాని
జలాశతాహ్వ । ఏరండమోరటకుళుత్థయుషకోరంగికోలతగ
రాగరురాత్రిబాళాః॥

౪౭

నిస్సండ్డికాహరితమంజరిచిత్రతైలం హింగుప్రసారిణిపునర్నవగే
హేమామూః । తర్కారీగుగ్గులుసుధాద్యయ పీలుతైలకార్పాసబీ
జసరళాశహారంతివాతాత్ ।

౪౮.

టీక॥ రాస్నా- దుంపరాష్ట్రీకము. సురాహ్వ- దేవదారు, ద
శమూల-దశమూలములు, కరంజయుగ్మ-కానుగు, కలుక్రానుగు, కుష్ఠ-
చెంగల్యకోష్ఠ, అప్తవర్గ-సంజ్ఞానూచనిజూడుడు, లవణ-విదుపుపులు
బల-చిట్టాముట్టి, శతాహ్వ-పిల్లపిచ్చర, ఏరండ-అముదాలు, మోరటా-
చెఱకు వేరు, కురంట-పచ్చగోరింట, కుళుత్థయుష-ఉలపకట్టు, కోరంగి-
ఏలకులు, కోల-రేగు, తగర-గ్రంథితగరము, అగరు-అగరుశొంతి, రా
త్రి-పనపు, బోశ-రక్తబోశము, నిస్సండ్డి-నల్లవావిలి, హరితమంజరీ-శే
లతోటకూర, చిత్రతైల-చిట్టాముదము, హింగు-ఇంగువ, ప్రసారిణి-
గొంతెమగోరుచుట్టు, పునర్నవ-గలిజేరు, హేమామూ-కరిఘాపము,
తర్కారి-తక్కిలిచెట్టు, గుగ్గులు, మహిసాక్షి-గుగ్గులము, సుధాద్యయ-
బొంతజెముడు, కోలజెముడు, పీలు-గోగు, తైల-నూనె, కార్పాసబీజ-
పత్తివిత్తులు, సరళా-తెల్లతెగడి, ఇవి వాత - నాయువులను, హారంతి-
హూన్పును.

౪౯

వైద్యములకు.

మత్స్యక్షీత్యణపంచమూలఫలిసే భూశర్కరాశర్కరా దా
క్షౌవాలుక సేవ్యగోపవనితాఖజూకరవాశామృతాః । భద్రశ్రీ
శుచసారనింబమధుకన్యగోధభోధిద్రుమ స్లక్షోదుంబరమబ్జతిం
సకవరీధాత్రివిదారీఘనాః॥

౪౯

జీవంతీఘనాశదాశీమథలంక్షీరాజ్యకేరీనయోదూర్వానింబవ
 టోలపత్రకజపాపుష్పంమహాశోభవం । కన్యాశ్లోకపక్షం
 నతగకాశ్యేతేయరంభేభూపుష్పేర్వాంశలంచశిగ్రుకుసుమం
 పిత్తంనిహంతిధునివం॥ ౫౦

టీకా॥ మత్స్యశ్లోకీ-పొన్నగంటి, తృణపంచమూల-తృణపంచ
 మూలములు, ఫలినీ-ప్రదంకణము, భూశక్తిరా-భూచక్రగడ్డ, శర్క
 రా-చక్కెర, దాగ్రికా-దాగ్రికు. నాలుక-కురువేరు, సేవ్య-వట్టివేరు,
 గోపవనితా-సుగంధపాల, ఖజాఁర-ఖజాఁరము, వాళా-అడ్డనరము,
 అమృత-పిష్పతీగ, ప్రకీ-ప్రగంధము, ఘన-పచ్చకహూరము, నిం
 బ-వేము, మధుక-యష్టిమకుళము, శృంగోధ-మజ్జి, బోధిమ్రమ-రా
 గి, స్లత-జాన్వి, దేశంబర-అస్తి అబ్బయంగగడ్డ, తిందుక-తుమ్మికి, వరీ
 చల్లగడ్డ, భాతీ నెత్తి, విదారీ-శేలగుమ్మడి, ఘన-పినుగుపాకముందు
 బుబ్బుమ-ము, జీవంతీ-పాల, భూమాక-చిట్టి, దాశీమథలం - దానిమ్మ
 పండు, ఆజ్య-ప్ర, వేరియః-ఎళనీగు, దూర్వా-గరికె, నింబ-నేలవేము,
 పటోలపత్ర-చేమగొట్టి, జపా-దాసాని, మహాశోభవంపుష్పం - కప్ప
 పుష్ప, కన్యాశ్లోకీ-పొంట్లు, పక్ష-పక్షికల్పగడ్డ, పక్షం-తామర
 గడ్డ, తగర-తగరము, చళయ-చూగునోస, రంభాశలం-అరటిపండు,
 పుష్ప-తిరితిర్పుష్ప, తి-వీరబ్రహ్మనశంకు, శిగ్రుకుసుమం-మునుగ
 పుష్ప, కవిధునిం-కవిధునింగ, పిత్తం-పైత్యములను, నిహంతి-పో
 గొట్టును. ౫౦

కథకోగకులకు, శీతములకు.

ప్రాక్తనిచక్షేష్మనాః జీవంతీవర్షానినర్వాశీభవంతీపూర్వైః ।
 కానక్షయశ్వానామౌదాభధావక్షేష్మణమేతాన్యతివాశయంతి॥

టీకా॥ పూర్వై-పూర్వైకు-చేత, లేక-ముందు, క్షేష్మనా-రాణి
 క్షేష్మన-రములని, జీవంతీ-పొన్నములు, ప్రాక్తనిభవంతీ-చెప్
 బడియన్నవో, కానక్షయ-అనియన్నయు, క్షేష్మణ-వాశయంతి,
 శీతముల పోరించుచు, అవి-మణయు, తానికానక్షయశ్వాన-
 మఘాని-ముందుచెప్పుకానక్షయశ్వానములగు మందులు,
 ణానాశయంతి-కథమును పోగొట్టును.

రక్తవాతములకు.

రాస్నామోరటియామినీనకులికా దేవాహ్వయస్త్రిబలా వాలు
క్యాదశమూలశైలతిలతి ట్సుద్రస్తతఃకంపిలః । ధాన్యామ్లేక్షుర
కేతకీరసమిశ్మిషీలుపంబాంగుళా వేణ్యావతఃఫలామృతాగ
రుగదావాతాస్సజోనాశనాః॥ ౧౨

టీక॥ రాస్నా-దుంపరాష్ట్రము, మోరట-చాగచెట్టు, యామి
నీ-పసపు, నకులికా-నర్పాక్షి, దేవాహ్వ-దేవదారు, యస్త్రి-యస్త్రిమ
ధుకము, బలా-చిట్టముట్టి, వాలుక్యా-వట్టివేరు, దశమూల-దశమూ
లాలు, శైలజ-శిలాజతు, తిల-నూగులు, ట్సుద్ర-వాకుడు, కంపిల-కలి
గొట్టు, ధాన్యామ్లు-అంబలి, ఇక్షుర-గొలిమిడి, కేతకీరస-మొగిలిచండ్ల
రసము, మిశి-సదాప, మ్మి-భూచక్రగడ్డ, షీలు-గోగు, పంబాంగుల-
ఆముదపువేళ్ళు, వేణు-వెదురు, అవతఃఫల - నులిగికాయ, అమృత-
తిప్పతీగ, అగరు-అగరు, గదా-చెంగల్వకొమ్మ, వాతాస్సజోనాశనాః-
ఇవి వాతరక్తములను హరించును. ౧౩

సుడికురుపుకు.

జీవంతీఛిన్నరుహాకణాశ్వగంధద్విపంచమూలాని । ఐలేయకల
శునబలామధుకానిచనియతమావ్రతఘ్నాః॥ ౧౪

టీక॥ జీవంతి-పాల, ఛిన్నరుహ-తిప్పతీగ, కణా-పిప్పలి, అశ్వ
గంధా-పెన్నెగు, ద్విపంచమూలాని-దశమూలములు, ఐలేయక-నూ
గుదోన, శున-వెల్లుల్లి, బలా-చిట్టముట్టి, మధుక-యస్త్రిమ సుకము,
ఇవి నియతం-నిశ్చయముగ, అవ్రతఘ్నాని-సుడికురుపును హాన్వునవి.

మిక్కిలి బలువునకు.

విశంగకాలాయనచూరజైలకభుత్తగుగ్ధల్వనరాసలాని । శిలాది
పథ్యాయనయావశూకమౌద్రాణ్యతిస్థాల్వనిబర్హణాని॥ ౧౫

టీక॥ విశంగ-నాయువిశంగము, కాలాయన-మాణా-రాపూడి,
ల నూనె, కుభుత-ఉలవలు, గుగ్గులు-గుగ్గులము, ఆసన-వేగిచెట్టు, అ
చిత్రిమూలము, శిలాది-పాషాణభేది, పథ్యా-కరక, యనయావ
శూక-యశూర స్యూరములు, మౌద్ర-తేనె, ఇవి అతిస్థాల్వనిబర్హ
మిక్కిలి బలువును హరించును. ౧౬

మిక్కిలి చిక్కుటకు.

విదారికూశ్మాండతురంగగంధా క్షీరంఘృతంవశామ రసఃపయ
శ్చ । పరీకుమారీడధమాహిషంచ కృశస్యకాశ్శ్యంచ హరంతి
సద్యః॥ గౌ

టీక॥ విదారి-నేలగుమ్మడి, బూడిదగుమ్మడి, తురుగంగంధా-
అశ్వగంధ, క్షీరం-పాలు, ఘృతం-నెయ్యి, మాషరస - ఉద్దనీరు, ప
యః-నీరు, వరీ-చల్లగడ్డ, కుమారీ-కలబంద, మాహిషందధి-ఎనప పెరు
గు, ఇవికృశస్య-కృశునియొక్క, కార్శ్యం-బీకితనమును, హరంతి-అ
జిగించును. గౌ

గొడ్డనకు.

.శాజీష్టాహయగంధికాధనదద్వగ్క్షీరవరీవండకీ మూలంశుక్తి
పునర్నవేచకతకం శ్వేతంచపూలానకంక్షీరిణ్యాధచదాడిమో
వటపయోవంద్యాకమాదుంబరంవంధ్యాపాయ సాచమజ్జన
దినేపీతాప్రసూతేనుతం॥ గౌ

టీక॥ శాజీష్టా-చిరుకొడిసె, హయగంధికా-పెన్నేరు, ధనద
శ్చ-గచ్చకాయ, లక్ష్మీ-గరికె, వరీ-చల్లగడ్డలు, వండకీ-రాగిబండని
కె, మూలం-పిప్పలీమూలము, శుక్తి-నీటిలోనుండుగుల్లలు, పునర్నవ-
గ్గలిజేరు, కతకం-చిల్లగింజలు, శ్వేతంచపూలానకం-తెల్లపూలీ, క్షీరిణ్యా-
గూపాల, దాడిమ-దానిమ్మ, వటపయః-మఱిపాలు, వంధ్యాకం-గొ
డ్డచెట్టు, ఔదుంబర-అత్తి ఈవస్తువులు, పయసా - పాలతోడ, యా
వంధ్యా-ఏగొడ్డది, మజ్జన-దినే, రజస్వలా-స్నానదినమున, పీతా-తా
గినవో, సా, అవంధ్యసుతం-కొమరుని, ప్రసూతే కనును. గౌ

మూలాండ్రకు.

సవసీతదుగ్ధనర్పిజాంగలసితజీవనీయాని । అన్యానిచమఘర
ప్రవ్యాణీసుఖంసందిశంతిగర్భిణ్యాః॥ గౌ

టీక॥ సవసీతవెన్న-దుగ్ధపాలు, సర్పిః నేయః జాంగల-బీరకా
య, సితా-చక్కెర, జీవసీయాని-ఒక్కాకుచూన్న, అన్యాని మఘర
వ్యాణీ-ఇతరములగు తీపువస్తువులును, గర్భిణ్యాః-చూలాలికి, సుఖం
ఖమును, సందిశంతి-ఇచ్చును.

శమపుజానుటకు.

శారిబాచందనందాగ్రీతో లోధగ్రీజాంబవల్లనం । గర్భనాగ్రవ
హరంచైతన్నారీణాంసుఖకారణం॥ గౌ

టీక॥ శారిబా-సుగంధపాల చందనం-శ్రీగంధము, దాగ్రీతో-
దాగ్రీతో లోధగ్రీ-లోధగ్రీ, జాంబవల్లనం-నేరేమచిగురు, ఏతత్-ఈ
మందు, గర్భనాగ్రహరం-శమపుజానుటనుబోగొట్టుగలది, నారీణాం-
స్త్రీలకు, సుఖకారణం-సుఖమునకు పోతువగును. గౌ

సుఖప్రసవమునకు.

చందనంయష్టిమధుకం మహిషీఘృతసైంధవం । హింగుకేరీజ
లంచైతత్ పీత్వానారీప్రసూయతే॥ గౌ
పాదయోగ్లాంగలీకంఽ లేపాద్యోనిప్రవేశనాత్ । అపామార్గ
స్యమూలస్య నారీభవతిసుప్రసూయ॥ ౬౦

టీక॥ చందన-శ్రీగంధము, యష్టిమధుక-యష్టిమధుకము, మ
హిషీఘృత-ఎనప నెయ్యి, సైంధవ-సైంధవలవణము, హింగు-ఇంగున,
కేరీజలం-ఎళనీరు, ఏతత్-ఈవస్తువులు, నారీ-ఆడుది, పీత్వా-తాగి,
ప్రసూయతే-కనును, పాదయోగ-అడుగులకు, లాంగలీకంఽలేపాత్-
నాగేటిగడ్డలుపేసి కాచిననూనెను మూయుటచేతను, అపామార్గస్య-
ఉత్తరేణియొక్క, మూలం-వేరును, యోనిప్రవేశాచ్చ-యోనియం
దుంచుటచేతను, నారీస్త్రీ-ప్రసూయతే సుఖప్రసవముగలదగుచున్నది.
మావిషడుటకు.

చోడిణీమూలపత్తాగ్ని తిలవత్రరసంతథా । ఏరంజతైలమేతై
శ్చ జరాయుఃపథోక్షణాత్॥ ౬౧

టీక॥ చోడిణీమూలపత్తాగ్ని - కడిలచేరు అమలకు. తిలవత్రరి
సం-నూగాకురసము. ఏరంజతైలం-అడవియొక్క, తైలం-ఈసుండులచేత,
జరాయుః-వారిది, పథోక్షణాత్-తక్షణమున నరే అమలమునది. ౬౧
బాలురికి.

శమనాని-శామి మాంచ-శ్యానిచలేషజ సత్త్వూని । తేభుగదే
మశీరీహామముపిఘంజ్యాన్మిత్రానాశనీయన్యై॥ ౬౨

టీక॥ శమనాని-శామి మాంచ-శ్యానిచలేషజ సత్త్వూని । తేభుగదే
మశీరీహామముపిఘంజ్యాన్మిత్రానాశనీయన్యై॥ ౬౨
టీక॥ శమనాని-శామి మాంచ-శ్యానిచలేషజ సత్త్వూని । తేభుగదే
మశీరీహామముపిఘంజ్యాన్మిత్రానాశనీయన్యై॥ ౬౨

దులుగలవో, తాని-ఆయకాషధములను, ఉపయుంజ్యత్ - ప్రయోగించునది, తీక్ష్ణానిలన్యూనితోపయుంజ్యత్ - తక్కినచురుకుగలమందులను య్యురాదు, తేషు-ఆబాలలలోగములయందు. కసియన్యా-చిన్నదియగుమాప్రిచేత, భేషజాని-మందులను, ఉపయుంజ్యత్ - ప్రయోగించునది మునుపటివైద్యులు సెప్పిన బాలచికిత్సలంజూచి శిశువులలోగములను మాన్పునదియని తాత్పర్యము. ౬౨

బాలగ్రహములకు.

సర్పత్వగ్నతకుష్ఠసర్పపవచా గోశృంగవాలోరువిక్పార్పసాక్షీసురద్రుఘ్నరజనీనిబత్వభాఘావనం । స్నానంజంబుకపితకింశుకబలాక్షీరద్రుశుద్ధాంబురా తతన్మానబల్లిశ్చనత్క్రిమకృతోబాలగ్రహంనాశయేత్ ॥ ౬౩

టీక॥ సర్పత్వగ్ - పాముకుబుసము, ఘృత-నెయ్యి, కుష్ఠ-చెంగల్వకోష్ఠ, సహజ-ఆవాలు, పచా-పన, గోశృంగవాల - ఆవుకొమ్మి, తోకయు ఉరువిట్ పేడ, కార్పసాక్షీ-పల్లిగింజలు, సురద్రు-దేవదారు, బూజా-భుడపత్రి, రజనీ-పనపు, నింబ-పేడచెక్క, భూపనం-ఈ భూపము వేయునది, జంబుకపితకింశుకబలాక్షీరద్రుశుద్ధాంబురా-స్నానం-జంబు-నే రేడిచిగురు, కపిత-వెలగాకు, కింశుకములు-మోమగాకు, బలా-చిట్టముట్టి ఆకు, తీరద్రు-మజ్జిమాకు ఈ ముకులు పేసి కాంచిన నీటిచే స్నానముచేయుంచునది, తతన్మానబల్లితోబలిః-ఆయా నెలయందు సోకినగ్రహములకు వేయునట్టిబలి, భూపము - మంత్రము దేవతలతోట, సత్క్రిమకృత-క్రమముగా ప్రత్యేకసభాసముగల పుస్తకమునుజూచి ఆప్రకారమున నా దేవతకుబలి మొలగుననిని చిక్కుగని వేయుటచేత, బాలగ్రహంనాశయేత్ - బాలగ్రహములనునశించును.

హిశాచములకు.

భూపోహింసురసోకశిశ్నోతి బింబచ్చికావ్యక్తపా సిద్ధాథకాద్విసంపత్తునిచాచిన్యైవహాకృత్తే ॥ ౬౪ ॥ హింసామికోంబుగలసోకశిశ్నోతి అయితేవ్యక్తపావ్యాధిని స్తుభిశ్చబలమోబూతంబు యుశును. ౬౪

టీక॥ హింసామి, బింబ, రసా, శిశ్నోతి - తలవెండ్రుకోబృహతి-రామములుకవండు, నింబచ్చవ-పవాసు, ఆద్య-నెయ్యి,

పసపు, సిద్ధాథక-వెల్లావాలు, ద్విపదంత-పనుగదంతము, గుగ్గులు-మ
హిసాక్షిగుగ్గులము, వచా-వస, నిర్మాల్మ్య-గేదంగి, బహి-చ్చదైః-నె
మలితెక్క పీనిచేత, ధూపః-పాగ-వేయునది, ధూమికందం-నేలగుమ్మ
డి, నేలకడప, హంసపదికా-హంసపాది బూతాంకుశత్వచ్చదైః-బూ
తాంకుశముచెక్క, ఈయాకు-వీనినిపానంత్రాగించునది, తత్తద్వాంఛి
తవస్తుభిః-ఆయాగ్రహములు కోరినవస్తువులచేత, బలయః - బలులు,
(వేసి) బూతం-పిశాచమును, శమం-ఉపశమనమును, నయేయః-పొం
దించునది.

౬౪

వైక్రికి.

దాగ్రాంతాంభోమదులోహితాంగమదుకా స్తస్యేక్షుగోరోచనం
శాద్దూలామిషపుష్పచందనవరీ బాగ్రీహ్నిపయోదాఘనాః 1. తీ
క్షణంన్నాపనంమంజనంప్రహరణం సత్రాసనంకర్ణనంకించిత్వా
పనహాషణంచశమయేదున్మానమత్యుల్బణం॥

౬౫

టీక॥ దాగ్రా-దాగ్రా, అంభః-కురువేరు, మదు-తేనె, లోహి
తాంగ-గిలకట, మదుకా-యష్టిమదుకము, స్తస్య-చనుబాలు, ఇక్షు-
చెఱకుపాలు, గోరోచన-గోరోచనము, శాద్దూలామిష-పులిమాంసము,
పుష్ప-బూడిదగుమ్మడి, చందన-శ్రీగంధము, వరీ-చల్లగడ్డ, బాగ్రీహ్ని-
పందెలగ, పయోద-తుంగము సై, ఘన-చిత్రి, తీక్షణం - తీక్షణద్రవ్యము,
స్నాపనం-స్నానము, అంజనం-అంజనము, ప్రహరణం - కొట్టుట, సం-
త్రాసనం-బెడరించుట, తర్జనం-బెడరించుట, కించిత్వాపనం-కొంచె
మునిద్రించునట్లుచేయుట, హాషణం-చ-సంతోషింపజేయుట ఈక్రియ
లచేత, అత్యుల్బణమున్నానం-అధికమైనపిచ్చిని, శమయేత్-పోగొట్టునది.

చూర్మకు.

గోజిహ్వశ్వస్మకాలనాగసకులీమాన్జాలగోధాగవాంపి త్తేనత్రిఫ
లాకరంజలశున వ్యోమేశ్వనస్యంముహూః 1 పానంపంచకగవ్య
శంఖకుసుమంబాగ్రీహ్నివరీశాఽబా పుష్పాణాంచహరత్యపస్మృ
త్తిరుజంధూపశ్చసంబచ్చదైః॥

౬౬

టీక॥ గోజిహ్వ-ఎద్దువాలికె ఆకు, అశ్వ-గుఱము, స్మకాల-న
నాగ-పనుగు, సకులీ-ముంగిన, మాన్జాల-పిల్లి, గోధా-ఉడుము, గ
వాం-పు, (వీని) పిత్తేన-పిచ్చులతో, త్రిఫల-ప్ర, కరంజ-పులిగోరు

చెట్టు, లశున-వెల్లులి, వ్యోమై-త్రికటుకములు వీనిచేత, నస్యం-నాసి
కాచూర్ణము, ముహుః-మాటిమాటికి, పంచగవ్య-పంచగవ్యము, శం
ఖకుసుమ-శంఖపుష్పిచెట్టు, బ్రాహ్మీ-నందెలగ, వరీ-చల్లగడ్డ, శారి
బా-సుగంధపాల, పుష్కాశాం-పుష్కలత వీనియొక్క, పానం-త్రాగు
ట, నింబచ్చదై-వేపాకు దీనిచేత, ఘోష-పొగ, ఇవి అపస్మృతిరు
జం-మూర్ఛరోగమును, హరంతి-హరించును. ౬౬

నేత్రములకు.

సౌవీరాంజనశంఖతుతయుగళీ సింఘాత్థపుష్పాంజనం సోతోం
జఃపటికెందుచంగనకణా పాథోధిపేనక్షపా । దార్వీగైరికగంధ
తాళకశిలాస్థూతాహికాసీనకం జాతీగోశరసాంజనంచమదుకం
పోక్తంచచించాపలం । ౬౭

రత్నానాంనవకంగవాదిశనా శ్నంగాదితేషాంవచా హేమా
ద్యాఅపిధాత వశ్యుశిమలంబోధ్ద్రుపతోత్పలం । గాయత్రీ
సితకణిహంసపదికాః శ్వేతశ్చపూలానతో మూలశ్వేతపునర్న
వాచకతకంబోధ్ద్రుశ్చిగురుకుమం । ౬౮

ధాత్రీపీతకరోహిణీగజబలా కాంస్యంకరంజ్యం । జీవంతీశ
బరేక్షణాలవణికా మేఘారవంగృంజనం । లక్ష్మీవాతుకుఘతవా
జప్యదుకా మూలంవరాట స్తిలః పుష్పంతీత్థశిరఃకపాలివిజయా
విశౌషధంటంకణం । ౬౯

నంద్యావర్తకతాలవృంతలికుచావృతౌమ్రపుష్పద్రుమా । నా
రీక్షీరహాశుక్తినిలిబ్రహ్మద్రుమద్ధావృషి । కౌద్రాజ్యంనవ
నీలమవ్యవహరం త్యక్తోరశేషాంగదాం గంఠాపాంజనవ రిస
స్యపుటపాకాపీనసైల్లేషనైః । ౭౦

టీక॥ సౌవీరాంజన-ప్ర, శంఖ-నంకు, తుతయుగళీ-మైలతు త
ము, పాలతుత్తము, సింఘాత్థ-సైంధవలహము పుష్పాంజన-ప్ర, సో
తోంజన-ప్ర, పటిక-ప్ర, ఇందు - పచ్చకహ్పరము, చంగన-శ్రీగం
ము, కణా-విప్పలి, పాథోధి-పేన-సముక్రపుసుకుగు, క్షపా-పనపు, ఘో
ర్వీ-మానిషసపు, గైరిక-కావిరాయి, గంధక-ప్ర, తాలకశిల-మ
ల, నుత-పాదరసము, ఆహి-నీసము, కాసీనకం-అన్నభేది, జాతీ
జాజికాయ, రసాంజనం-ప్ర, నుదుకం-యష్టిమదుకము, చించా

చింతపండు ఈగింజలు, రత్నానాంసవకం-నవరత్నములు, గవాదదశ
నా-అవు మొదలగునానిపండ్లు, తేసాంశృంగాశి-వానికోములు, వచా-
వన, సేమాద్యాధాతవః బంగారు మొదలగుధాతువులు శ్రుతిమలం-
చెవిగులిమి, బోధద్రుపత్ర-రాగిచిగురు, ఉత్పలం-కలువగడ్డ. గాయ
త్రీనిత-వెలిచండ్రు, కర్ణి-గరికర్ణిక, హంసపదికా.- హంసపాది, శ్వేత
పూలానకః-వెలిపూలి, మూల-విష్పలీమూలము, శ్వేతపునర్ననా-తె
ల్లగలిజేసు, కతక-చిల్లగింజలు. లోధ్ర-లొద్దుగ, శిలా-శిలాజిత్తు, కుం
కుమ-కుంకుమపువ్వు, ధాత్రీ-నెల్లి, పీతకోరోహిణి-కటుకరోహిణి గద-
చెంగల్వకోస్తు, బిహ-చిట్టాముట్టి, కాంస్యంకం-కరంజోద్భవం-కా
నుగవిత్తులు, జీవ-ని-పాల, శబ-రేక్షణ-లొద్దుగభేదము, లవణికా-కం
గొప్ప, మేఘారవ-చిట్టి, గృష్ణవం-తెల్లమిరియూలు, లక్ష్మీ-గరికె, కుభు
ర-ఉలవలు, నాజకృదుక-అశ్వగర్జ, మూలం-ముల్లంగీ, వరాట-గవ్వ,
లీల-నూగుడి, పుష్పం-నూగుబుద్బుడి, లిక్ష్మం-మిరియూలు, శిరఃకఫా
ల-తలపుత్తె, నిజమా-బుగ్గి, విశ్వేంద్ర-ధా-పాంటి, టంకణ-వెలిగారము,
సంధ్యానికా-క-పండ్లనికాము, తాలవృంత-కాటియాకు, లికున-గ
ద-శృంగ-వృక్షాన్తు-శీష-వి-వృక్ష, పుష్పద్రుమ-అగసి, నాగీశీర.
చతుకాలు, తపాకశు-క్షి-కప్పచిప్ప, సలిలం-అనిం, బ్రహ్మద్రుమ-నా
దుగ, దుగ్ధ-పాలు, డ్రా-తేనె, అశ్వం-అవునె-శ్వ, చకరతి-వెన్న,
భవి-అశ్వ-శేషాగదా-సమ-సమైత-నేత్రకోగములును, అశ్వ-రం-
తి-పాగొట్టెను, అశివ-మజీయు, గంధూషము-అంజనము, ప-త్తి-నన్య
దును, పుటపాక-నేత్రములకురక్ష-నేయుట, అష్టచక్ర-అశ్వం-రము లే
ననై-పూలిచేతను, నేత్రకోగములు మానును.

20

చెవిపోలు మొదలగునానికి.

వత్సాశ్రిత్రులీకవిసిక్కుగారుత్తన్న-హి-క్షముక-అన్నరాయ
లకానం-మోక్షాశ్ర-అశికుచాన్తు-నా-గ-రాశ్వ-సింహాశ్ర
గురులు-నాంశుధారసోదా||

20

నాంశుధారసోదాశ్ర-అశికుచాన్తు-నా-గ-రాశ్వ-సింహాశ్ర
నాంశుధారసోదాశ్ర-అశికుచాన్తు-నా-గ-రాశ్వ-సింహాశ్ర
సూర్యుతిచామరమారనాశం||

29

టీక॥ పత్రాణిశిగ్రు-మునగాకురసము, తులసీ-ప్ర, రవి-జిల్లేడు, సింధువార-నల్లవావిలి, పత్రస్నుహి-ఆకుజెముడు, క్రముక-పోక, బర్బర-వాయింట, మూలక-ముల్లంగి, మార్వీ-చాగగడ్డ, వరాట-గవ్వ, లికుచామ-నిమ్మపులుసు, వచా-వస, శతాహ్వ-సదాప, సింధూత్త-సైంధవలవణము, గుగ్గులు-గుగ్గిలము, పలాండు-నీరుల్లి, సుధా - బొంతజెముడు, రసోన-వెల్లుల్లి, కార్పాసబాలపల-పత్తిపిండె, సర్వపత్తెల-ఆవనూనె, తైల-నూనె, అవతీ-నీపల-నులిగికాయ, సురాహ్వ-దేవదారు, నిశా-పసపు, ఆర్ద్రక-అల్లము, వ్యోష-త్రికటువులు, అజమాత్ర-మేకపంచితము, నృపవృక్షఫల-రేలకాయ, త్రిశూల-బంగి, చామర-సవరము, ఆరనాశ-పుల్లకలి, ఇవి కర్ణార్జి-చెవిబాధలను, ఆద్యతి-పరిమార్చును.

29

నాసికారోగమునకు.

తాళీసోషణవహ్ని నాగరకణామండాకపర్ణి నిశానిర్గుండీతులసీకురూటచవికాపామార్గతర్కరిభిః । భృంగాగస్త్యసురాహ్వమూలకపురా జాజీవ్యయగ్రంధిక శ్రేష్ఠావేల్లకరంజబీజలశునైర్నస్యంతినాసామయాః॥

23

టీక॥ తాళీస-తాళిసపత్రి, ఊషణ-గజపిప్పలి, వహ్ని-చిత్రమూలము, నాగర-సొంటి, కణా-పిప్పలి, మండాక-పణి-వందెలగ, నిశా-పసపు, నిర్గుండీ-నల్లవావిలి, తులసీ-ప్ర, కురూట-గోరింట, చవిక-చవ్యము, అపామార్గ-ఉత్తరేణి, తర్కరి-తగిరిసె, భృంగ-గుంటగలిజేరు, ఆగస్త్య-అగసి, సురాహ్వ-దేవదారు, మూలక-ముల్లంగి, పుర-గుగ్గులు, అజాజీవ్య-నల్లజీలకఱ, జీలకఱ, గ్రంధిక-మోడి, శ్రేష్ఠా-త్రిఫలములు, వేల్లా-వాయవిశంగము, కరంజబీజ-కానుగవిత్తులు, వీనిచేత నాసామయాః-ముక్కునందుబుట్టిన తెవుళ్ళు, నస్యంతి-చెడును.

పెడవి తెలుపుకు.

సర్జరస తైలత్రిఫలాక్షౌద్ర క్షుపామధూచ్ఛిప్తం । నింబఝటాసురద్రుమనిర్గుండీమధుక మోషరోగహరం॥

24

టీక॥ సర్జరస-సర్జరసము, తైల-నూనె, త్రిఫలా-త్రిఫలములు, షౌద్ర-తేనె, క్షుపా-పసపు, మధూచ్ఛిప్తం-మైనము, నింబ-వేము, ఝటా-నేలఉసిరికె, సురద్రుమ-దేవదారు, నిర్గుండీ-నల్లవావిలి, మధు-

యప్తిమధుకము, ఇవి ఓషధోగచారం - పెదవికిగలుగు రోగములను
మాన్యును. 28

వల్లునొప్పికి.

రాన్నాపుంఖబలారిమేదకకుభత్వగ్భాను కేరీపయో వర్షాభూతల
పోటనింబవకుళాబీజంహరిన్మంజరి | సింధూత్తాథక పత్రవిశ్వఖ
దరా సైలంచకర్పూరజం తైలందీప్యకముత్కషంతిరదజాంస్త
న్మూలజాంశాచమయాన్ || 29

టీక|| రాన్నా-దుంపరాష్ట్రము, పుంఖ-నాకుడు, బలా - చిట్టా
ముట్టి, అరిమేద-గబ్బుచండ్ర, కకుభ-మద్ది, వీనిచెక్క, భాను కేరీపయః-
జిల్లేడుపాలు, పెంకాయపాలు, వర్షాభూ-గలిజేసు, తలపోట-తంగేడు,
నింబ-వేము, వకుళ-పగడపువ్వులు, బీజ-ఈవిత్తులు, హరిన్మంజరి-నేతి
తోటకూర, సింధూత్థ-సైంధవలవణము, ఆథకపత్ర - కందియాకు, వి
శ్వ-సాంటి, ఖదిర-చండ్ర, తైలం-నూనె, కర్పూరజం తైలం-కర్పూర
తైలము, దీప్యక-ఓమము, ఇవిరదజాన్-దంతములందుగలిగినట్టియు, త
న్మూలజానీ-దంతమూలములందుబుట్టినట్టియు, శాచమయాని-రోగముల
ను, ఉత్కషంతి-చెరువునవి.

దవడలకు.

దార్ద్యవ్యోషశిలాశ్చనింబతులసీసింధూత్తపథ్యానిశా నిర్గుండీఖది
రారిమేదయుగళీక్షీరద్రుమత్వగదాః | వాసాపిష్పలిమూలమా
క్షీకఘృత తౌరోపకుంచీవచా విష్ణుక్రాంతపటోలకాశ్చరసనా
తాల్యామయచ్ఛేకనాః || 30

టీక|| దార్ద్య-మానిషసపు, వ్యోష-త్రైకుపులు, శిలా-మణిశి
ల, నింబ-వేము, తులసీ-చల్లతులసి, సింధూత్త-సైంధవలవణము, పథ్యా-
కరక్కాయ, నిశా-వసపు, నిర్గుండీ-చల్లనాచిలి, ఖదిరారిమేదయుగళీ-
బలుచండ్ర, గబ్బుచండ్ర, క్షీరద్రుమత్వగ-పాలచెక్క, గదా-చెంగ
వ్యోషము, వాసా-అడ్డనరము, పిష్పలిమూల - మోడి, యవతౌర -
ఉపకుంచీ-వన్నవాచిలి, వచా-వన, విష్ణుక్రాంతా-ద్ర, పటోల-
పొట్టి, ఇవిరసనాతాల్యామయచ్ఛేకనాః-రాలుకయొక్కయు, ద
యొక్కయు నలకవలను బోగొట్టును. 31

నోటికురుపుకు.

జాతీపత్రవరారిదమేమధుకక్షీరద్రునిబామయా దాద్యోవ్యోష
వరాశజీరకచతుర్జాతాబ్దతక్కిలకాః । జంబూఖాదిరసారపా
ర్థతులసీగోమూత్రజాతీఫల డౌద్రక్షీరశశాంకరాజతవరానర్వా
స్యరోగాపహః॥ 22

టీక॥ జాతీపత్ర-జాపత్ర, వరా-త్రిఫలలు, అరిమేదము-గబ్బు
చంద్ర, మధుక-ఇప్పపువ్వు, క్షీర-తవక్షీరము, దుగ్ధ-దేవదారు, నిం
బ-వేపచిగురు, వేపపువ్వు, వేపబంక, ఆమయ-చెంగల్వకోష్ఠము, దా
ద్యో-మానిపనపు, వ్యోష-సొంటి, వరాశ-లవంగాలు, జీరక - జీలకఱ,
చతుర్జాతక-చతుర్జాతకములు, ఆబ్ద-తుంగముపై, తక్కిల-తక్కిల
ము, జంబూ-నేరేడు, ఖాదిరచండ్ర-కాచు, తంగేటిబంక, బాదామి
పాలు, పార్థ-మద్దిచెక్క, తొలసీ-పి, గోమూత్ర-పంచితము, జాతీఫ
ల-జాజికాయ, డౌర-పటికారము, డౌద్ర-తేనె, క్షీర-పాలు, శశాంక-
పచ్చకర్పూరము, రాజ-రేల, తవర-నంగభస్మము, ఇవియాస్య-రోగ
హరములు. 22

కఫాలరోగమునకు.

యస్మిన్సితాతవరకుంకుమకుష్ఠగోపీ సేవ్యత్రిజాతనఖ చండనకేస
రాణి । సింధూత్థవాలకరదామృతనాభికన్యామాజిష్ఠకత్తికటు
భృంగబలాశతాహ్వః॥ 23

వేల్లమ్మతాజబరుహంగదుదేవదారు కర్పూరచోరక నిశాద్విత
యోత్పలాని । కల్లారజాతీఫలతైలపయోఘృతాశ్చమూర్ధా
మయాప్రశమయంతికఫాలజాశ్చ॥ 24

టీక॥ యస్మి-అతిమధురము, సితా-చక్కెర, తవర-బొమ్మ,
కుంకుమ-కుంకుమపువ్వు, కుష్ఠ-చెంగల్వకోష్ఠము, గోపీ - సుగంధపాల,
సేవ్య-కురువేడు, త్రిజాతక * సం, నఖ-ప్ర, చండన-రక్తచండనము
కేసర-నాగకేసరము, సింధూత్థ-సైంధవలవణము, లేక నుగుగు,
ప్ప-చిప్ప, గవ్వ-శంఖము, వాల-కురువేడు, కరదా-బళలు, అమృత-
వత్సనాభి, నాభి-కస్తూరి, కన్యా-గూడపాలచెట్టు, మంజిష్ఠి-ప్ర, క్రి
టు-ప్ర, భృంగ-గుంటగలిజేరు, బలా-చిహ్నముట్టి, శతాహ్వ-పిండ్డి

రు, వేల్ల-పాయువిశంగము, అమృతా-తిప్పతీగె, జలరుహ-నీరుబొమ్మ,
అగరు-అగరుసాంటి, దేవదారు-ప్ర, కర్పూర-ప్ర, చోరక - కచ్చోర
ము, నిశాద్వితయ-మానిపసపు, పసపు, ఉత్పలం-కలువ, కల్వార-తా
మర, జాతీపల-జాజికాయ, తైల-నూనె, పయః-పాలు, ఘృత-నెయ్యి,
ఇవి మూర్ధామయాః-శిరోరోగములను, కపాలజాంశ్చ - కపాలరోగ
ములను, ప్రశమయంతి-శాంతిపఱచును. ౭౯

రణములకు.

ధాన్యామౌడకకన్యకాతిలఘుతక్షీరద్రుయష్టివరాదూర్వాగు
గ్గులుదంతి కేశ్వరలతాగోపాంగనామాక్షికం । మంజిష్ఠారజనీ
కరంజపనమాల్యారామశీతామ్లికా జాతీపల్లవతీక్షణతుత్థకటుకా
దార్ద్రమఘాచ్ఛిప్తకం॥ ౮౦

దైవం పారదపిష్టమండమలిసీ వాతఘ్నతైలంగుడం కాపోతీ
మల కుక్కుటాండకశిలా జీణం ఘృతం చోడకం । స్నేహః
పప్పణ జర్మరీగుడలతా కార్వానతేషికరీచించాకోల బిదారి
పాటికమిదం లేపాద్యైః శుభ్రం భవేత్॥ ౮౧

టీక॥ ధాన్యామౌడక-కుడితి, కలి, కన్యకా-కలబండ, తిల్ల-
నూగులు, ఘృత-నెయ్యి, తక్షీరద్రు - పాలచెట్టు, అధవా పాలుగల
చెట్టు; యష్టి - అదిమధురము, వరా-త్రిఫలములు, దూర్వా-గరికె,
గుగ్గులు-గుగ్గిలము, దంతిక-దంతిచెట్టు, ఈశ్వరలతా - ఈశ్వరతీగె,
గోపాంగనా-సుగంధపాల, మాక్షికం-తేనె, అధవా సేమమాక్షి
కము, మంజిష్ఠా-ప్ర, రజనీ-పసపు, మాని పసపు, కరంజ - కానుగు,
పనమాల్య-తులసి, ఆరామ-బ్రహ్మాదండి, శీత - పచ్చకర్పూరము, ఆ
మ్లిక-చింతపండు, చింతాకు, జాతీపల్లవ-జాజిచిగురు, ఈపువ్వు, తీక్షణ-
వెల్లుల్లి, ఓమము, మిరియాలు, తుత్థ - మైలుతుత్తము, పాల తుత్తము,
దైవం-దేవకణికలు, పారద - రసము, రసకర్పూరము, ఇంగ్లీకము,
పావీరము, రససిందూరము, పిష్ట - బియ్యము మొదలగువానిపిండి,
కుండ-మజ్జిక తేట, మలిసీ - సంజమల్లె, వాతవాతఘ్నతైలం-ఆముగ
తైలం-నూనె, గుడం-గుడ్డిము, కాపోతీమల - పాపురపుమలము,
కుక్కుటాండక-కోడిగ్రడ్డు, శిలా-మణిశిల, తాళకం - తాళకము, తీ
క్షణఘృతం-ప్రాత నెయ్యి, ఉడక - చల్లని ప్రాతమంచినీళ్లు, స్నే

హః-జడ్డు, పప్పుణ-పటిక, జగ్గు-రీ-తీ-గె-పాచి, గుడలతా - తిప్పతీగె,
కార్వా-న-నల్లపత్తి, లేపీ-ల-త్తిముత్తి. కరీ-దంతివేరు, చించా - చింత
గుఱ్ఱ, కోల-తక్కోలము, విదాదిపాటికం-గాడిదెచెవియాకు, ఇవి లే
పనములచేతను కట్టుటచేతను రణములు నూనును. ౮౦

గాయమునకు.

సద్యోవ్రణయస్తి మదూకదుగ్ధ డ్రాద్రాజ్యలా తౌంచనకాకతి
క్తాః । పథ్యాపలాండుప్రియభూరు హత్వజ్యూయారకానర్జరసా
హితాన్యః॥ ౮౧

టీక॥ యస్తి-యస్తి మధుకము, మదూక-ఇప్పపువ్వు, దుగ్ధ -
పాలు, డ్రాద్ర-తేనె, ఆజ్య-నెయ్యి, లాక్ష-లక్క, అంజన - రసాం
జనము, కాకతిక్తా-బండిగురిగింజ, పథ్యా-కరక్కాయ, పలాండు - నీ
రుల్లి, ప్రియభూరుహత్వక్-పొన్నమానిచెక్క, మయూరక-మయూర
శిఖి, నజరస-నజరసము, ఇవి సద్యోవ్రణ అప్పుడయిన గాయము
నందు, హితాః-హితములు, న్యః-అగును. ౮౨

కాలినకురుపుకు.

సిక్థకజపాజ్యయస్త్వీదూర్వా పద్ధూరదుగ్ధకాకోశ్యః । కేశహిమా
పామాగణస్సహదేవ్యశ్చాగ్నిజం ప్రణఘ్నంతి॥ ౮౩

టీక॥ సిక్థక-మైసము, జపా-దాసాని, ఆజ్య - నెయ్యి, యస్త్వి-
యస్తిమదూకము, దూర్వా-గరికె, అపద్ధూర-పొన్నగంటి, తంగేడు,
దుగ్ధ-పాలు-కాకోలి-ప్ర; కేశ-వెండ్రుకలు, హిమ-పచ్చకర్పూరము,
ఆపామాగణ-ఉత్తరేశి, సహదేవి-గరిటెకామ, ఇవి అగ్నిప్రణం-నిప్పు
చేత కాలినకురుపును, ఘ్నంతి-చంఛించును. ౮౪

దెబ్బకు.

ఆజ్యార్ద్రాంబరబంధవంశబహుసా దశ్వశపారత్వతో చించా
దంతిజ హేమదుగ్ధజపయోజ్ఞాండధాత్రీశివాః । తైలంభ్రష్ట
కురంటకాన్యమరిచాన్యర్థంచ మృత్కర్పటోబోశోదుగ్ధ సుపాన
మేవజతుజుతైలం సుధాభంగనుత్ ॥ ౮౫

టీక॥ ఆజ్యార్ద్రాంబరబంధ-దేవిగుడ్డను కట్టుట, తడిగుడ్డను
నీరుపోయుట, వంశ-వెదురుప్ప, బహుసాత్ - ముత్యచెక్క, అశో
రాగిచెక్క, పాథకత్వక్-మద్దిచెక్క, చించా-చింతాకు, చెక్క-

లు, దంతిజ-దంతిచెక్క, పాలు-హేమదుగ్ధజవయః - అత్తిపాలు, ద
 ట్టాండ-కోడిగుడ్డు, ధాత్రి-నెల్లి, శివా-కరకతాయ, తైలం - నూనె,
 భస్మకురంటక - గోరింటాకు బూడిదె, మరిచా - మిరియాలపొడి,
 సర్జం - కరిదూపము, మృత్-ఎఱ్ఱమట్టి, కర్పట-పాతగుడ్డకరుకు, బో
 ల్-ర క్తబోళము, బాలింతబోళము, దుగ్ధసుపానం - ఆవుపాలు త్రా
 గుట, జతుజం - లక్కచెక్క, తైలంసుధా-నూనెనుగలిపిన సున్నపు
 తేట, ఇవి భంగగత్-దబ్బతగిలిన క్రొత్తగాయమును మాన్పును.
 భగందరమునకు.

వరాబిడాలాసికణాపురాశ్చస్య గ్రోధదుగ్ధచ్చద నత్వకేలాః ।
 భుజంగవృశ్చీక విశంగసారతూరాగ్ని క్షమాణి బగందరే
 స్యుః॥ ౮౫

టీక॥ వరా-త్రిఫలములచూర్ణక పాయములు, బిడాలాసి-తెల్ల
 నేలగుమ్మడి వేరు, కణా-పిప్పలి, పురః-గుడ్డిలము, న్యగ్రోధదుగ్ధచ్చద
 నత్వక్-మఱిపాలు, మఱియాకు, మఱిచెక్క, ఏలా-ఏలకులు, భు
 జంగ-సర్పాక్షి, వృశ్చీక-తేలుకొండియాకు, విశంగ-ప్ర, సారతూర-
 సప్రకారము, పటికారము, కాడికారము, వీనినిశ చేర గడుగునది. అ
 గ్నికర్మ-రక్షవేయుట, ఇవి భగందరేశామకాస్యః-భగందరలోగము
 ను మాన్పును. ౮౫

గడ్డలకు.

గ్రంధివృక్కసుధానదాళకరూటాస్ఫోటదాహగుడంకాసీసా
 నలశంఖభస్మకరజాశ్చోన్మత్తదంతిహిమం । మేదోగ్రంధిపా
 నకింశుకగవాంమూలంచవార్తాకం వర్షాభూకరవీరశిగుజమపి
 స్యాల్లాంగలీనాశకృత్॥ ౮౬

టీక॥ అర్క-జల్లేడుపాలు, సుధా-బొంతజెముడుపాలు, సదా
 లా-అత్తిపాలు, కరూట-గోరింటపాలు, ఆస్ఫోట - జల్లేడువేరు, దా
 హ-కాల్పుట, గుడం-బెల్లము, కాసీన-అన్నభేది, అనల-చిత్రమూల
 పు, శంఖభస్మ-ప్ర, కరంజ-కానుగు, ఉన్మత్త-ఉమ్మెత్త, దంతి-వజ్ర
 తీ, హిమం-పచ్చకర్పూరము, ఇవిగ్రంథి-గడ్డలయందుతగినవి, ఉ
 నాంపపాది, కింశుక-ములుమోదుగు, గవాంమూలా-ఎద్దునాలికె
 వార్తాకం-తెల్లములుక వేరు, వర్షాభూ-గలిజేరు, కరవీర-ఎఱ్ఱగ

న్నేరు, సిగ్రు-మునుగ, లాంగలి-నాగేటిగడ్డ, ఇవిమేదోగ్రంథి-మాం
సపుగడ్డలను, నాశకృత్-చెఱచునవి, స్వాత్-అగును. ౮౬

పొరగడ్డలకు.

గోమూత్రపంచలవణాసల శిగ్రుమూలపథ్యాకరంజయుగభాను
పునర్నవోగ్రాః । భల్లాతకీన్నుహికటుత్రయ గేహభూమా శ్శ
మ్యాకలాంగలినిశాస్సకలార్బుదఘ్నాః॥ ౮౭

టీక॥ గోమూత్ర-ప్ర, పంచలవణ-ప్ర, అనల-చిత్రమూలము,
శిగ్రుమూల-మునగవేరు, పథ్యా-కరకకాయ, కరంజయుగ-కానుగు,
కలుకానుగు, భాను-జిల్లేడు, పునర్నవా-గలిజేరు, ఉగ్రా-వన, భల్లా
తకీ-జీడి, న్నుహి-భౌంతజెముడు, కటుత్రయ-త్రికటుపులు, గేహభూ
మా-కరిదువ, శమ్యాక-రేల, లాంగలి-నాగేటిగడ్డ, నిశా-పసపు, ఇవి
సకలార్బుదఘ్నాః-సమస్తమైన పొరగడ్డలను మాన్పును. ౮౭

అరికాలికురుపుకు.

శాకోటబీజవిజయావధమూలచిత్రతైలత్రయంవిబుధదారుగు
భూచ్యుపానం । నల్లీపకన్యమదున్న పహింగుధాన్యం వార్తాకశి
గ్రురభిమూలవిలేపనంచ॥ ౮౮

టీక॥ శాకోటబీజ-కలుకానుగువిత్తులు, విజయా-బంగి, బోవధ
మూల-సొంటి, చిత్ర-చిత్రమూలము, తైలత్రయ-వేపచమేరు, కానుగ
మూనె, మంచినూనె, విబుధదారు-దేవదారు, గుభూచీ-తిప్పతీగె, ఉ
పానం-హంసపాది, మమ-తేనె, నల్లప-ఆవాలు, హింగు-ఇంగువ, ధా
న్యం-ధనియాలు, వార్తాక-ములక, శిగ్రు-మునగ, రవిమూల-జిల్లేడు
వేరు, వీనిలేపనం - పూయుటచే, నల్లీపక-అరికాలికురుపును, నుత్ -చె
ఱపును.

తెలికురుపుకు.

బీజంశిగ్రుకరంజమూలకశమీజీవగూతకవాకుచీనిగ్గండిచటునా
కులీసురతడున్నుగ్భానుదుగ్భాన్యపి । లాంగల్యత్పలకన్యకాసహ
చరీశుంఠీవిశాలాష్టుకావృశ్చీకంమహిషాగవాధిఖురమానిఘ్నం
తిచైజజ్వరిణం॥ ౮౯

టీక॥ బీజంశిగ్రు-మునగవిత్తులు, కరంజమూలక-కానుగ
మీ-బమ్మి, జీవూత-తుంగముస్తె, వాకుచీ-భావంచవిత్తులు, శ

డీనల్లవావిలి, పటు-సైంధవలవణము, నాకులీ-సర్పాక్షి, సురతరు-డే
వదారు, స్నుక్కు-బొంతజెముడుపాలు, భానుదుగ్ధ-జిల్లేడుపాలు, లాం
గలీ-నాగేటిగడ్డ, ఉత్పల-కలువగడ్డ, కన్యకా-కన్నెకొమరి, సహచరీ-
పచ్చములుగోరింట, శుంఠి-సొంటి, విశాలా-పెద్దపాపర, అమ్మికా-పుల్ల
ప్రబ్బలి, వృశ్చిక-తేలుకొండియాకు, మహిషాగవాదిఖురం-ఎనుముగి-
ట్ట, ఆవుమొదలగువానిగిట్టలు, ఇవి ఏదృజ్వరిణం-అపచితీకురుపును, స
ద్యః-అప్పుడే, అనిఘ్నంతి-పోగొట్టును.

౮౯

నారికురుపునకు.

నాడీవ్రణస్యతిలసైంధవరాత్రియుగ్మసామార్గచంచు పలపూతి
కనింబపత్రం । సౌవీరవజ్రరవిదుగ్ధనిశాంతధూమ పోటాపలం
రుచకయోజనవల్లికాశ్చ॥

౯౦

టీక॥ తిల-నూగులు, సైంధవ-సైంధవలవణము, రాత్రియుగ్మ-
పనపు, మానిపనపు, అపామార్గ-ఉత్తరేణి, చంచుపల - ఆముదాలు,
పూతిక-కానుగాకు, నింబపత్రం-వేపాకు, సౌవీర-కుడితి, వజ్ర-బొంత
జెముడుపాలు, రవిదుగ్ధ-జిల్లేడుపాలు, నిశాంతధూమ-కరిదువ, పోటా-
పల-వక్క, రుచక-సౌవర్చలవణము, యోజనవల్లికా - మంజిష్ఠి, ఇవి
నాడీవ్రణేషు-నారికురుపులందు యోగ్యములు.

౯౦

కంతరోగమునకు.

సాతంగాసనలోధ్రసైంధవకణాగోమూత్రపథ్యాత్పటీదార్వీగ్రం
ధికదారుత్తిక్షచవికాతేజోవతీవత్సకాః । తాళీసాగ్ననిశాంత
ధూమకయవతౌరాశ్చవిశ్వోషధృషీబీరేరామయమాక్షికా
నివిదితంనిఘ్నంతికంతామయం॥

౯౧

టీక॥ సాతంగ-పతంగిచెక్క, అసన-వేగి, లోధ్ర-లోద్ధగ, సైం
ధవ-సైంధవలవణము, కణా-పిప్పలి, పథ్యా-కీరకకాయ, గోమూత్ర-
పూతి, త్రుటీ-నన్నవలకులు, దార్వీ-మానిపనపు, గ్రంథిక - పిప్పలీమూల
లు, దేవదారు-ప్ర, తీక్ష-మిరియాలు, చవిక-చవ్యము, తేజోవతీ-కం
ఘ్రింది, వత్సక-కొడిసె, తాళీస-తాళిసపత్రి, అగ్ని-చిత్రమూలము, ని
శాంతధూమ-కరిదువ, యవతౌర-ప్ర, విశ్వోషధం-సొంటి, షీ-బీర-
సేరు, ఆమయా-చెంగల్వకోస్తు, మాక్షిక-తేనె, ఏతె, ఇవి కంతా
రొగమును, నిఘ్నంతి-పరిహరించును.

౯౧

మంగునకు.

తాద్రక్షీరతరుత్వచాకుశనిశా జాక్షీరలోధ్రామయా మంజస్తా
శశిర క్తపారఫలినికోలాసిదాద్యోత్వచః । జంబూశాల్మలీడిర కాం
బుదమహీసారశ్చకృష్ణాతిలాః పాతంగంస గుడంజయంతినియ

తంవ్యంగంతథాలాచనం॥

౯౨

టీక॥ తాద్ర-తేనె,క్షీరతరుత్వక్-పాలచెక్క,కుశ-కర్పూర,నిశా-
పనపు,అజాక్షీర-మేకపాలు,లోధ్ర-లోద్ధుగ, ఆమయ-చెంగల్వకోష్ఠు,
మంజస్తా-ప్ర,శశి-పచ్చకర్పూరము,ర క్త-కుంకుమపుష్ప,పార్థ-మద్ది,ఫలి
నీ-ప్రేంకణపుచెట్టు,కోలాసి-రేగువిత్తులు,దాద్యో-మానిషనపు, త్వక్-ల
వంగచెక్క,జంబూ-నేరేడు,శాల్మలీ-బూరుగ,శీరక-జీలకఱ, అంబుజ-
తుంగము,మహీసార-భూచక్రగడ్డ,కృష్ణా-విప్పలీ,తిల-నూగులు, పా
తంగ-పతంగిచెక్క,గుడం-బెల్లము, ఇవివ్యంగలాంఛనం-మంగును, ప్ర
ణమును,జయంతి-జయించును.

౯౩

మేధావ్రణమునకు.

ఈర్ష్యార్చుదతుత్తగైరికవరామృత్కర్పరై లాశిలా యష్టేభాదిర
సారసైంధవతిలాతాద్రాద్యహర్తాళికాః । సారాష్ట్రగిరవిభాతి
కాచతిలజంసద్యోపజిచ్ఛోపజిచ్ఛాన్యేషాంవ్రణవత్తమేధావ్ర
షాంకార్యోగదానాంక్రమాత్॥

౯౪

టీక॥ ఈర్ష్యార్చు-వ్రణహరమైనతికులు,తుత్త-పాలతుత్తము,
గైరిక-కావిరాయి,వరా-త్రిఫలములు,మృత్-మట్టి,కర్పర-తలపుత్రె,
ఏలా-ఏలకులు,శిలా-మణిశిల,యష్టి-యష్టి,మధుకము,భాదిరసార-కా
చు,సైంధవ-సైంధవలవణము, తిల-నూగులు, తాద్ర-తేనె, ఆద్య-నె
య్యి,హర్తాళి-హరిదళము, సారాష్ట్రగిరవిభాతికా-సారాష్ట్ర అయిస్సు
న్నము,తిలజం-నూనె, సద్యోపజిచ్ఛోపజిచ్ఛ-అపజ్యోగహరమైనమం
దులు,వాపునుమాన్పమందులును,అన్యేషాం-మిగిలిన,మేధావ్రణమునకు,
మేహనమందుబుట్టిన, గదానాం-రోగములకు, క్రమాత్-క్రమముగా
వ్రణవత్కార్యః - పూర్వముచెప్పబడిన వ్రణహరమైన వైద్యమువల్ల
చేయదగినది, దీనిచే మేహవ్రణములు మానును

యోనివ్రణమునకు.

రాస్నాసైంధవపంచకోలమరిచంజాజీవ్యయంవృక్షకం గీర్వాణ

షశిరీషసైంధవయవతౌరామయాశ్చాజ్యకం । మంజిష్ఠాగజకే
సరీర్ద్వరజనీ పత్తుంగముస్తావచా క్షీరత్కారుహా వల్కలేపనమపి
ఘ్నంత్యాశుకై ట్యంవిషం॥ ౯౯

టీక: పీతా-పచ్చిపసపు, హింగు-ఇంగువ, విశంగ-వాయువిశంగ
ము, వనతులనీ-అడవితులసి, మూల-ముల్లంగి, అబ్దనామా-తుంగము సైన్ద
త్రివృత్ - తెగడ, పాతా-విషబొద్ది, త్రికటుక-ప్ర, శిరీష-దిరిసెన, సైంధ
వ-సైంధవలనణము, యవతౌర-ప్ర, ఆమయా-చెంగల్వకోష్ఠము, ఆజ్య-
నెయ్యి, మంజిష్ఠా-మంజిష్ఠి, గజకేసరీ-నాగకేసరము, ద్విరజనీ-రెండుపసు
పులు, పత్తుంగ-పొన్నగంటి, ముస్తాభద్రము సైలు, వచా-వన, క్షీరత్కారు
హావల్కలేపనమపి-మట్టి, అత్తి, రాగి, జువ్వి, కలుజువ్వి, ఈమందుల పాన
ముకట్టుటపూయుటచేతను, కై ట్యంవిషం-తేలువిషమును, అశు-శీఘ్ర
ముగ, ఘ్నంతి-మాన్పును. ౯౯

లూతావిషమునకు.

సర్పిషూక్షికత్తైలగోమయరసాపాహార్గరాత్రిక్యయంశధ్యాజా
తమనశ్శిలాచతగరక్షీరద్రుమత్వగ్రుజాః । పాతాగైదికయస్త్రి
చంకనత్పటేసిందూళిగోపాంగనాః పానలేపనయోగతప్రశమ
యంత్యైశ్చయలూతావిషం॥ ౧౦౦

టీక: సర్పి-నెయ్యి, నూక్షిక-తేనె, తైల-నూనె, గోమయరస-
పేడసిగ్గ, అపాహార్గ-ఉత్తరేణి, రాత్రిక్యయం-వనపు, మానినసపు, స
ధ్యా-కరకాయ, అక్ష-తాడికాయ, మనశ్శిలా-మణిశిల, తగర-తగర
ము, క్షీరద్రుమత్వకై-పాలచెట్టుచెక్క, గ్రుజా-చెంగల్వకోష్ఠము, పాతా-
విషబొద్ది, గైదిక-కావిరాని, యస్త్రి-యస్త్రిహృదకము, చంకన-శ్రీగంధ
ము, త్పటే-పన్ననీలకులు, సింధూశ-సైంధవలనణము, గోపాంగనా-సుగం
ధపాల్కణిపానలేపనయోగతః-పానలేపనయోగములచేత, లూతావి
షం-పాతాళుగువిషమును, అశ్చయ-శీఘ్రముగ, ప్రశమయంతి-మా
న్పును. ఎలుకకాటుకు.

స్థి అర్చితం లక్ష్మీకృతసైంధవనిశావ్యంధ్వాపృథ్వాసైర్యకాజీమూ
తైత కామరతాంసాగగమసిభాంజీచయోదారహః । మాద్భారాస్తి
కోవిశాంసామకరజాః కాలద్రువిస్థంజికగుంజాతాభాపురర్నవేం
చందలతిశాఘ్నంత్యంసుదూణాంవిషం॥ ౧౦౧

టీక॥ అర్క-జ్వేడు, అశర్క-తెల్లజ్వేడు, కపిత-వెలగ, సైంధవ-
సైంధవలవణము, నిశాన్వంశ-సనపు, మానిసనపు, అమృతా-అడవిబ
చ్చలి, సైరిక-గోరింట, జీమూత-తుంగము సెలు, అమర-దేవదారు, తా
ల-శ్రీతాళి, నాగదమనీ-నాగదానీ, భాంజీ-మంజుష్టి, పయోదారవ-చిట్టి,
మాధ్వారాస్థి-తెల్లవేలగుమ్మము, నిశాన్తధూమ-కరిదువ, కరజ-కలుకా
నుగువిత్తులు, కాలద్రు-నల్లతుమికి, నిగ్గంజికా-నల్లనావిలి, గుంజా-గురిగిం
జ, అక్ష-తాండ్ర, అఖి-ఎలికెచెవి మాకు, పునర్నవ-గలిజేరు, ఇవి ఊందు
రూణాంవిషం-ఎలికలవిషమును, ఘ్నంతి-పోగొట్టును. ౧౦౧

పిచ్చికుక్కవిషమునకు.

మార్తాండదుగ్ధగుడతైలశిరీషపత్రతాంబూలకల్పనవచూడా
నిశాన్తధూమాః । అంశోలనాశమ్మశుకాశిఖగక్షపక్ష దుత్తూ
రకాఃస్ఫుటమశర్కవిషంనిహత్యాత్ ॥ ౧౦౨

టీక॥ మార్తాండదుగ్ధ-జ్వేడునాలు, గుడ-బెల్లము, తైల-నూనె,
శిరీషపత్ర-దిరిసనాకు, తాంబూలపత్ర-తమలపాకు, నవచూర్ణ-కొత్తను
న్నము, నిశాన్తధూమ-కరిదువ, ఊంశ-కాశోలపువ్వులు, వాశిష్ఠధు
క-అశ్వగంధి, శిఖ-చిత్రములము, గక్ష-గక్ష-గ్రద్ధతెక్క; దుత్తూర-ఉమ్మె
త్త, ఇవి అశర్కవిషం-పిచ్చికుక్కవిషమును, నిహత్యాత్-హరించును.

నఖనంతవిషమునకు.

నటనింబశమీనల్కలసల్మినిద్విలితప్రేషాదిగోజహ్వః । గిరిమృ
చ్చహేమనల్కసిఖలంసిఘ్నంశివభ్రువంతవిషం ॥ ౧౦౩

టీక॥ నటనింబశమీనల్కల-మూత్రచెక్క, శోషచెక్క, జమ్మినె
క్క, సల్మిని-నేరేడు, ద్విలితా-పనపు, మానిసనపు, ప్రేషాది-హంసపాది, గో
జహ్వ-ఎద్ద సాలికెమాకు, గిరిమృత్-కొండకాచిమట్టి, హేమనల్కల-
సోవిందచెక్క, ఇవి నిఖలం-సమస్తకైవ్య, భ్రువంతవిషం-గోటియెక్కయ
పంటియెక్కయవిషమును, సిఘ్నంశి-నెటువును. ౧౦

వృషము (వీర్యవృద్ధికి.)

సూతఃకాంచనగంధకాశ్రికకణానుంజీవిదాకిరేఖా వర్షాభూమ
ధుకాష్టపర్ణముసలీనూసాశ్వగంధాశివాః । శాశోమేక్షురమర్క
టీనురలతాబీజాచభంజీభవనిశ్యాసస్సలిలంచళాల్మలిరసౌజ

తీఫలంభూసితా॥ ౧౦౪॥ శిగోగ్రైపుష్పఫలచ్ఛదాఘనరవం శ్వే
తాద్రికర్ణావ్యయంమత్స్యక్షీచ్ఛనంతనంఘ్రిపుథుకాలర్ణా
వయస్యావరీ । ధాత్రీకర్కటశృంగికాచకటుకంసన్మంప్రరోహే
వటోజీవంతీశగోక్షురామృతలతామజ్జప్రియాఘ్నుకా॥ ౧౦౫॥
కేరీదుగ్ధజలంసితైక్షువరసంక్షీరాజ్యరంభాఫలం మృద్వీకానవనీ
తమాక్షీకమధూపుష్పంచఖజూరకం । గోధూమామయకాల
పాష్టికయుతంసర్వాణ్యమూనిధువం రేతోవృద్ధికరాణ్యశంతి
మునయఃసంవర్ధనాన్యంజనా॥ ౧౦౬

టీక॥ సూతః-పాదరసము, కాంచన-స్వర్ణభస్మము, గంధక-ప్ర,
అభ్రక-అభ్రకభస్మము, కణా-పిప్పలి, శుంఠి-ప్ర, బిడారి-నేలగుమ్మడు,
వర్షాభూ-తెల్లగలిజెరు, మధుక-యష్టిమధుకము, అష్టవర్గ-సంజ్ఞాసూచ
నియందుఁజూడు, ముసలీ-నేలతాడి, మాష-మినుములు, అశ్వగంధ-పె
న్నేరు, శినా-కరక్కాయ, శాకోట-కలుకానుగువిత్తులు, ఇత్తుర-గొలి
మిడివిత్తులు, మర్కటీ-మరకగొండి, సురలతా-దేవదారు, భంజీభవంబీ
జ-బంగివిత్తులు, నిర్యాస-అభిని, సలిలం-నీరు, శాల్యలిరస-వెలగబంక, జా
తీఫల-జాజికాయ, భూసితా-భూచక్రగడ్డ, శిగోగ్రైపుష్పఫలచ్ఛదాః-ము
నుగపువ్వు, మునుగకాయ, మునుగాకు, ఘనరవ-చిత్రి, శ్వేతాద్రికర్ణా-
మద్దిభేదము, మత్స్యక్షీచ్ఛనం-పోన్నగంటియాకు, తనంఘ్రి-అవేరు,
పుథుకాశర్క-పానకవిత్తులు, వయస్యా-పాలభేదము, వరీ-చల్లగడ్డ,
ధాత్రీ-నెల్లి, కర్కటశృంగికా-కర్కటకశృంగి, కటుకం-మిరియాలు, ప
న్మంప్రరోహం-తామరపువ్వు, వట-మట్రివిత్తులు, జీవంతీ-పాలాకు, గోక్షు
ర-పల్లేరు, అమృతాలతా-తిప్పతీగె, మజ్జ-చండనము, ప్రియాఘ్ను-మొర
బ, తుకా-తనక్షీరము, కేరీదుగ్ధజలం-పెంకాయపాలు, ఎళసీరు, సితా-చ
క్కెర, విక్షువరసః-చెఱుకుపాలు, క్షీర-ఆవుపాలు, ఆజ్య-నెయ్యి, రంభాఫ
లం-అరటిచండు, మృద్వీకా-ద్రాక్ష, నవనీతం-వెన్న, మాక్షీక-తేనె, మ
ధూపుష్పం-ఇప్పపువ్వు, ఖజూర-ప్ర, గోధూమ-గోధుమపిండి, అమ
య-చెంగల్వొండు, కాలపాష్టికయుతం-ఎర్రపత్తిబియ్యముతో, అ
క్షీతానిసర్వాణి-ఈనమస్త్రాన్యములను, రేతోవృద్ధికరాణి-వీర్యవృద్ధిక
రాణి, మునయః-ముఘాలు, ధువం-నిశ్చయముగ, అంజనా-కీఘ్రి
రా, సంవర్ధనాని-శరీరవృద్ధికరములని, ఉశంతి-చెప్పుదురు. ౧౦౬

రసాయనములు.

హేమవ్యోమరసేంద్రగంధకవిషం యత్కాంతభల్లాతకీ పథ్యా
తామలకానిగుగ్గులుశిలాజిత్వగ్నిగోరంటకాః । బ్రహ్మత్కారు
హభృంగశంఖకుసుమంమందూకపణీకానిశాబ్రాహ్మీవాగబలా
బిదారిముసలివిశ్వోషధంముండినీ॥ ౧౦౭॥ బాణాకృష్ణపునర్న
వామిశికణావేల్లమ్మతాలాంగలీ నీలీనాయనజంఘికా కురవక
జ్యోతిష్కటీకంశుకాః । వంధ్యావాకుచికాకమాచిఖదిరాకోలా
స్థిచక్షీరిణీపూలాసాకులవృద్ధదారుకకుభశ్చారగ్వధోపానహం॥
౧౦౮॥ జీవంతీనవమల్లికానననిశానింబాశ్వగంధావరీ నిర్గుండీల
శుసంమహేంద్రలతికాదూర్వాస్థిరాశ్రేయసీ । ఇత్యేతానిరసా
యనానిసుసితాక్షాద్రాజ్యదుగ్ధాస్యపి ప్రత్యేకంచజరావలీపలిత
హృచ్చాయాంచకుర్యాచ్చిరం॥ ౧౦౯

టీక॥ హేమ-బంగారు, వ్యోమ-అభ్రకము, రసేంద్ర-పాదరసము, గంధక-
ప్ర, లిష-నాభి, కాంత-నూదంటురాయి, భల్లాతకీ-జీడి, పథ్యా-కరక్కాయ, అక్షు-
తాండ్ర, అమలక-నెల్లి, గుగ్గుళ-ప్ర, శిలాజిత్-కర్పూరశిలాజితు, అగ్ని-చిత్రమాల
ము, గోకంటక-పల్లెరు, బ్రహ్మత్కారుహ-కెయ్యగ, భృంగ-గుంటగల్లేరు, శంఖకుసు
మ-గిరికర్ణి, మందూకపర్ణి-వంకెలగ, నిశా-పసపు, బ్రాహ్మీ-సరస్వతీయామ, వాగ
బలా-నాగముత్తవపులము. బిదారి-నేలగుమ్మడి, ముసలి-నేలతాటిగడ్డ, విశ్వోష
ధం-సాంటి, ముండినీ-బోడతరము, బాణ-పుంపలి, కృష్ణతీల-నల్లమానులు, పునర్నవా-
తెల్లగలిజేరు, కణా-సిప్పనీ, వేల్ల-వాయువిశేషము, అమృత-తిప్పనీ, తాలాంగలీ-
నాగేటిపణతగడ్డ, నీలీ-ప్ర; వాయుజంఘికా-కారుగొలిమిడికెట్టు, కురవక-ఎర్ర
గోరింట, జ్యోతిష్కటీ-కంగొండ్లి, కింకు-ములుపొయ్యి, ధాన్య-ధనియాలు, వాకుచీ-
బ్రావంచి, కాకమాచి-కాచుకెట్టు, ఖనిర-చంద్ర, కోలాసి-వెలగవిత్తులు, త్తీరిణీ-గూ
డపాల, పూలాన-పూనీ, ఆకులీ-తంకేడు, వృద్ధదారు-పరంగిచెక్క, కుభా-మద్ది, ఆ
రగ్వధా-రేల, ఉపాన-సంసపానీ, జీవంతీ-పాలు; వనమల్లికా-అడవిమల్లె, అనన-పా
న్న, నిశా-పసపు, నింబ-పేము. అశ్వగంధ-పెన్నేరు, వరీ-చల్లగడ్డలు, నిర్గుండీ-నల్ల
వావిలి, లశన-వెల్లుల్లి, మహేంద్రలతా-మహేంద్రవాగుణిత, మూర్వాగరికె, సిరా-
ముయ్యగుపాన్న, శ్రేయసీ-శివబొద్ది, అగరుశంఖ, సిరా-చక్కెర, త్కేంద్ర-తేనె,
ఆజ్య-నెయ్యి, దుగ్ధ-పాలు, ఇతి ప్రత్యేకించ వేటువేటుగా, జరావలీపలితహృత్-
జరా-ముప్పసు, వలీపలిత-నెలలసు, హృత్-హరించునది, చిరం-బహుకాలపర్యం
ము, ఛాయాంచ-కాంతినిని, కుర్యాత్-చేయును.

ఇత్యేతత్వాధికలక్ష్మజ్యైలలేహ్యరసాయనం పానాభ్యంజ
నలేపైశ్చనస్యవస్త్యవగాహనైః॥ ౧౧౦॥ ధారావగాహనశ్చై
వస్రముంజ్యాత్సర్వమాషత్ ॥

టీక: ఇతి-ప్రాకృతప్రకారమైన, ఏతత్ - ఈవస్తువులు క్వాథకల్పజ్య
 తైలలేహ్యరసాయనం-కృష్ణ-కషాయము, కల్క-కల్కము, ఆజ్య-నెయ్యి, తైల-
 చూనె, లేహ్య-లేహ్యము, రసాయనం-రసాయనమును, పానాభ్యంజనలేహ్య-పాన-
 త్రాగుటచేతను, ఆభ్యంజన-స్నానముచేతను, లేహ్య-శరీరమునకు బూయుటచేతను,
 నస్యవస్త్యవగాహనై-నస్య వస్త్యముచేతను, వస్త్రీ-వస్త్రీనికొల్పి చూర్కముటచేతను,
 అవగాహన-స్నానముచేయుటచేతను, ధారావగాహనైశ్చ - ధారనీటిచేత స్నానము
 చేయుటచేతను, సర్వహాషభం-ఈనమస్తములగుమందులును, ప్రయోజ్యాత్-ప్రయో
 గింపవలెను. ౧౧౦

దోషములు శమించురసములు.

మధురాష్లుకటున్నేహస్త్విగ్ధోష్ణంవాతభేషజం॥౧౧౧॥కాషాయ
 తిక్తమధురఘృతశీతైశ్చపైత్యకైః తిక్తోషణకషాయాశ్చక్షౌద్రం
 తీక్ష్ణోష్ణకృత్కఘ్నై॥౧౧౨॥ నాతపి త్రంకషాయామావాతశ్లేష్మణ
 మూషణఃపటుశ్చపి త్తక్షేష్మాణంహలే తిక్తకషాయకౌ॥౧౧౩॥
 తత్కాలేచోషయుంజీతమిద్రావైస్సమస్తకే ఇమంసమస్తా
 గాణాంప్రశస్తాషధసంగ్రహం॥ ౧౧౪॥ అకాషీకాబృలబోధార్థ
 మవధానసరస్వతీ ॥ ౧౧౬

టీక: మధురాష్లుకటున్నేహస్త్విగ్ధోష్ణం-మధుర-తీపు, అష్లు - పులుసు, కటు-
 కారము, ఉష్ణము, స్నేహ-నెయ్యి, స్త్విగ్ధోష్ణములును, వాతభేషజం-వాతహరద్రవ్య
 ములు, కషాయతిక్తమధురఘృతశీతైశ్చ-కషాయ-వగరు, తిక్త-చేను, మధుర - తీపు,
 ఘృతం-నెయ్యి, శీతైశ్చ-శీతములను, పైత్యకై-పైత్యకోగములకమందులు, తిక్తోషణక
 షాయాశ్చ-తిక్త-చేను, ఉషణ-కారము, కషాయ-వగరును, క్షౌద్ర-శీనెయ్యి, తీక్ష్ణో
 ష్ణకృత్-ఉష్ణవదార్థములును, కఘ్నై-ఉష్ణం-శ్లేష్మహరద్రవ్యములు, వాతపి త్రం-వా
 తపి త్తమును, కషాయామా-వగరుపులునుచూస్తున్న, నాతక్షేష్మాణం - వాతక్షేష్మము
 ను, తిక్తకకషాయకా-చేనువగరుచూస్తున్న, సమస్తక్షేత్రివోషములయందును, మి
 శ్రభావై - ఈరసములకూడినచేత, తత్కాలేచోషాయంజీత - ఎంతకాలాసారముగ
 ప్రయోగింపవలెను, ఇమం ఇతి, సమస్తాగాణాం-అన్నిదోషములను, ప్రశస్తాషధ
 సంగ్రహం ప్రశస్తమైనచూషధసంగ్రహము, బాలబోధార్థం-బాలబోధార్థముగ,
 సరస్వతీ-అవధానసరస్వతీ-అవధానసరస్వతీమందుపండితులు, అకాషీకా-చేనెను. ౧౧౬
 గా:

వైద్య శత శ్లోకి - ముగిసెను

అనంగమును .

